

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Ida Vauhkonen

Verkossa nimi on nimimerkki

Nimellä esiintymisen ongelmat verkkokeskustelussa

Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma

Vaasa 2011

SISÄLLYS

KUVIOT	2
TAULUKOT	2
TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tavoite	8
1.2 Aineisto	10
1.3 Menetelmä	11
1.4 Tutkielman rakenne	14
2 KANSALAIKESKUSTELU VERKKOKESKUSTELUNA	16
2.1 Verkkotutkimuksen lähtökohtia	16
2.2 Verkkokeskustelun käsite ja kieli	18
2.3 Keskustelupalstojen ominaispiirteitä	19
2.4 Keskustelupalsta kansalaiskeskustelun tilana	20
3 ANONYMITEETTI VERKKOVUOROVAIKUTUKSESSA	22
3.1 Anonymiteetin käsite	22
3.2 Anonymiteetti verkkovuorovaikutuksen tutkimuksessa	24
3.2.1 Vihjeteoriat	25
3.2.2 Deindividuaatio ja SIDE-malli	26
3.3 Anonymiteetin vaikutukset verkkovuorovaikutuksessa	28
4 KEHYSANALYYSI KANSALAIKESKUSTELUN TUTKIMUKSESSA	32
4.1 Sosiaalinen konstruktionismi taustafilosofiana	32
4.2 Kehysteoria sosiaalisten tilanteiden analyysissä	33
4.3 Ongelmien kehystäminen	35
4.3.1 Kehysten funktiot	36
4.3.2 Kehystämisen keinot	37
4.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	38

5 NIMIPAKON KEHYKSET VERKKOKESKUSTELUSSA	40
5.1 Analyysin suorittaminen	40
5.2 Kansalaiskeskustelun rakentuminen ja sen sosiaalinen tilanne	46
5.3 Uhan kehys	47
5.3.1 Yksityisyys	47
5.3.2 Vapaus	52
5.3.3 Tasa-arvo	59
5.4 Ratkaisun ja kehittämisen kehys	64
5.5 Verkkokulttuurin kehys	70
5.6 Yhteenveto	73
6 POHDINTA	77
LÄHTEET	
KUVIOT	
Kuvio 1. Analyysin vaiheet	13
Kuvio 2. Tutkimuksen kulku	41
Kuvio 3. Nimipakon kehykset verkkokeskustelussa	44
Kuvio 4. Uhan kehysten sisäkkäiset kehykset	47
TAULUKOT	
Taulukko 1. Nimipakon kehykset ja niiden funktiot	45
Taulukko 2. Yksityisyyden argumentit	48
Taulukko 3. Kehystämisen keinot yksityisyyden kehyksessä	48
Taulukko 4. Vapauden argumentit	52
Taulukko 5. Kehystämisen keinot vapauden kehyksessä	53
Taulukko 6. Tasa-arvon argumentit	59
Taulukko 7. Kehystämisen keinot tasa-arvon kehyksessä	60
Taulukko 8. Kehystämisen keinot ratkaisun ja kehittämisen kehyksessä	65
Taulukko 9. Verkkokulttuurin argumentti	70
Taulukko 10. Kehystämisen keinot verkkokulttuurin kehyksessä	71

Taulukko 11. Nimipakon kehykset verkkokeskustelussa pääpiirteinen

74

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Ida Vauhkonen
Pro gradu -tutkielma:	Verkossa nimi on nimimerkki Nimellä esiintymisen ongelmat verkkokeskustelussa
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Viestintätieteet
Valmistumisvuosi:	2011
Työn ohjaaja:	Anita Nuopponen

TIIVISTELMÄ:

Julkisessa keskustelussa anonymiteetin on esitetty huonontavan keskustelun laatua verkossa. Ongelmanratkaisuna on ehdotettu nimipakon käyttöönottoa keskustelupalstoille. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nimipakon mahdollisia vaikutuksia. Tavoitteena oli selvittää, millaisia ongelmia liittyy nimellä esiintymiseen verkkokeskustelussa. Tavoitetta selvitettiin neljän kysymyksen avulla. Ensin selvitettiin, miten nimellä esiintymisen ongelmia määriteltiin, toiseksi miten koettuja ongelmia voidaan ratkaista ja kolmanneksi, miten verkkokeskustelua voi kehittää. Lopuksi tarkasteltiin, miten nimellä esiintymisen ongelmat kuvaavat yhteiskunnallisia ajattelutapoja ja kulttuurisia arvoja.

Aineistona käytettiin Helsingin Sanomien keskustelupalstan kansalaiskeskustelua aiheesta ”Pitäisikö verkkokeskustelu sallia vain nimellä?”. Tieteenteoreettiset taustatoumukset olivat sosiaalisesta konstruktionismissa ja sen käsityksissä kielen sosiaalisesta rakentumisesta. Menetelmänä käytettiin kehysanalyysia, jota sovellettiin kansalaiskeskustelun tutkimiseen. Kehysanalyysi ja sen taustalla vaikuttavat teoreettiset suuntauokset tarjosivat käsitteelliset työkalut myös aineiston analyysiin.

Aineistosta selvisi, että vaatimus nimellä esiintymisestä koetaan nimipakkona. Analyysin tuloksena syntyi siten kolme nimipakon kehystä, jotka nimettiin uhan kehykseksi, ratkaisun ja kehittämisen kehykseksi sekä verkkokulttuurin kehykseksi. Uhan kehyksessä nimipakko uhkasi yksityisyyttä, sananvapautta ja tasa-arvoa. Nimen käytön vaatimus koettiin valtaapitävien pyrkimyksenä lisätä omaa arvovaltaansa, mikä taas uhkaisi demokratiaa ja lisäisi syrjintää. Tulokset heijastavat yhteiskunnallisia ja kulttuurisia arvoja, sillä yksityisyyttä, vapautta ja tasa-arvoa pidetään itseisarvoina. Verkkokeskustelun tasoa voitaisiin parantaa mediakasvatuksella, mikä lisäisi tietoa verkkokulttuurista ja verkossa viestimisen taidoista. Verkkokeskustelun kehittäminen vaatisi teknisiä muutoksia keskustelupalstojen alustoihin ja ylläpitäjän panostusta palstan sisällön valvontaan. Nämä tulokset ilmentävät nopean tieto- ja viestintäteknologisen kehityksen seurauksia.

Kehysanalyysin tuloksena selvisi myös, että nimellä esiintymisen ongelmien ydin ei ole itse nimessä vaan koko kysymyksen asettelussa. Kysymys nimellä esiintymisen ongelmista verkkokeskustelussa on irrelevantti, sillä verkossa nimi on nimimerkki. Ilman elektronista tunnistautumista myös oikealta näyttävä nimi voi olla nimimerkki.

AVAINSANAT: anonymiteetti, nimimerkki, verkkokeskustelu, kehysanalyysi, kehys, kansalaiskeskustelu, keskustelupalsta

1 JOHDANTO

Viime vuosina suomalaisessa mediassa on käyty kiivasta keskustelua anonymiteetista ja nimimerkkien käytöstä verkon keskustelupalstoilla: niin palstojen pitäjät, Julkisen sanan neuvosto (JSN) kuin kansalaiset ovat tuoneet oman mielipiteensä esiin aiheesta. Anonymiteettia eli nimettömyyttä pidetään verkkokeskustelun vakiotuntomerkinä ja omalla nimellä esiintymistä poikkeuksena. Nimettömyys on tyypillisesti koettu vahvasti osana sananvapautta ja sen rajoittaminen vapaan mielipiteenilmaisun rikkomisena ja tasa-arvoisen dialogin estämisenä.

Helsingin Sanomien entinen päätoimittaja Janne Virkkunen näkee keskustelupalstat tärkeinä kansalaiskeskustelun tiloina. Virkkusen mukaan Helsingin Sanomat ajaa moniarvoista ja -äänistä yhteiskuntaa ylläpitämällä keskustelupalstaa, sillä verkkokeskustelu on osa moniäänisyyttä. (Räikkä 2010b.) Moniäänisyys taas lisää yhteiskunnan läpinäkyvyyttä ja edistää demokratiaa, kun jokaisella kansalaisella on mahdollisuus osallistua keskusteluun ja vapaasti ilmaista mielipiteensä; jopa sillä uhalla, että ääriyhmät voivat mobilisoida tehokkaasti uusia kannattajia ja hankkia näkyvyyttä verkossa. Tätä mieltä on myös presidentti Tarja Halonen, joka on ilmoittanut vastustavansa verkkokeskustelujen sensurointia nimipakon keinoin. Hänen mukaansa myös sopimattomien mielipiteiden vapaa ilmaisu on tärkeää, sillä muuten ei saada oikeaa kuvaa kansalaisten ajattelusta. (Emt. 2010.)

Vasta-argumenttina on pohdittu muun muassa nimellä esiintymisen vaikutuksia verkkokeskustelun laatuun. Esimerkiksi JSN:n puheenjohtaja Pekka Hyvärisen mukaan nimellä kirjoittaminen lisäisi kirjoittajan vastuuta ja kitkisi siten verkkokeskustelusta kaikkein ala-arvoisimmat kommentit (Hartikainen 2008). Anonymiteetin ja vuorovaikutustutkimuksen piirissä onkin esitetty tutkimustuloksia, joiden mukaan nimettömyys kannustaa antinormatiiviseen käyttäytymiseen, mikä voi ilmetä juuri alatyylisenä kielenkäyttönä keskustelupalstoilla (ks. esim. Thurlow, Lengel & Tomic 2005).

Vaikka mediassa on esitetty sekä puolustavia että vastustavia puheenvuoroja, suurin osa kansalaisista näyttäisi kannattavan anonymiä esiintymistä verkossa. Helsingin Sano-

mat (2010a) kysyi verkkosivuillaan maaliskuussa 2010 ”Pitäisikö verkkokeskustelu sallia vain nimellä?”. Päivän kysymykseen vastasi yhteensä 15 473 henkilöä, joista 64 prosenttia vastusti nimen käytön pakkoa verkkokeskusteluissa (emt.). Helsingin Sanomien tulosta vahvistaa Iltalehden (2010) kesäkuussa 2010 tekemä verkkokysely, jonka mukaan vain 21 prosenttia suomalaisista osallistuisi verkkokeskusteluihin omalla nimellään. Kyselyyn oli vastannut 3249 kansalaista ja siitä syntyneeseen verkkokeskusteluun oli kertynyt kansalaiskommentteja toistatuhatta (ks. emt.).

Nimellä ja anonyymina esiintyminen verkossa selvästi puhuttaa kansalaisia; myös oma tutkimusintressini aiheita kohtaan syntyi median ylläpitämän keskustelun myötä. Aihe ei ole yksinkertainen, ja verkkoviestinnän yleistyminen lisää jatkuvasti tutkimustarpeita ilmiön ympärille. Tässä tutkimuksessa annan äänen verkkokeskustelijoille ja heidän kokemuksilleen nimellä ja nimettömänä esiintymisestä sekä nimipakon käyttöönoton vaikutuksista verkon keskustelupalstoilla.

1.1 Tavoite

Tutkimuksessani tarkastelen anonyymina, nimimerkillä ja nimellä esiintymistä kansalaisten välisessä julkisessa keskustelussa eli kansalaiskeskustelussa, jota käydään verkon tekstipohjaisessa järjestelmässä, keskustelupalstalla. Tavoitteenani on selvittää, millaisia ongelmia liittyy nimellä esiintymiseen verkkokeskustelussa.

Tieteenteoreettiset taustasitoumukseni pohjautuvat sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan todellisuus rakentuu kielen välityksellä sosiaalisissa prosesseissa, jotka samalla luovat ja muovaavat sitä (Berger & Luckmann 1966). Tässä tutkimuksessa tiedon sosiaalisia rakentajia ovat kansalaiset, jotka konstruoivat omia tulkintojaan nimellä esiintymisen ongelmista verkkokeskustelussa. Näitä tulkintoja selvitän neljän tutkimuskysymyksen avulla:

1. Miten nimellä esiintymisen ongelmia määritellään?
2. Miten nimellä esiintymisen ongelmia voidaan ratkaista?
3. Miten verkkokeskustelua voi kehittää?
4. Miten nimellä esiintymisen ongelmat kuvaavat yhteiskunnallisia ajattelutapoja ja kulttuurisia arvoja?

Ensimmäisen tutkimuskysymykseni avulla selvitän, miten keskustelijat määrittelevät ongelmia. Tavoitteenani on löytää ongelmien syyt, aiheuttajat ja seuraukset. Kun ongelmien syyt ovat selvillä, niille on mahdollista etsiä ratkaisuja. Toisen tutkimuskysymykseni avulla tutkinkin sitä, miten nimellä esiintymiseen liittyviä ongelmia voitaisiin ratkaista. Kolmantena selvitän kansalaisten näkemyksiä siitä, miten verkkokeskustelua voisi kehittää. Lopuksi selvitän, miten nimellä esiintymiseen liittyvät ongelmat kuvaavat yhteiskunnallisia ajattelutapoja ja kulttuurisia arvoja. Jotta koettujen ongelmien vaikeavuus voitaisiin eksplikoida, on tärkeää osoittaa niiden merkittävyys yhteiskunnassa (ks. Väliverronen 2000).

Suomessa nimellä esiintymisen ongelmia verkkokeskustelussa ei ole tutkittu kansalaisten näkökulmasta. Aiheeseen liittyvä anonymiteetin tutkimus on sekin tarkastellut nimeettömyyttä ja siihen liittyviä ilmiöitä varsin rajatuista näkökulmista lukuun ottamatta kahta 1990-luvun lopulla ilmestynyttä ulkomaista tutkimusta (Anonymous 1998; Marx 1999). Näissä anonymiteetin vaikutuksia tutkittiin yleisesti. (Rains & Scott 2007: 62.)

Tutkimukseni eroaa aikaisemmin tehdystä tutkimuksesta, sillä en tutki suoranaisesti anonymiteetin vaikutuksia vaan nimen käytön ongelmia – niitäkin rajatussa viestintäympäristössä. Tutkimukseni on muutenkin poikkeava, sillä Helsingin Sanomien toimittus kysyi nimellä esiintymisen ongelmia keskustelupalstallaan suoraan verkkokeskustelijoilta. Tutkimukseni tuo täten monipuolisuutta anonymiteetin tutkimuskentälle verkko- viestintän näkökulmasta, kun tarkastelen ilmiötä luonnollisessa viestintätilanteessa.

1.2 Aineisto

Tutkimusaineistonani on Helsingin Sanomien keskustelupalstan (HS.fi) verkkokeskustelu aiheesta ”Pitäisikö verkkokeskustelu sallia vain nimellä?” (2010b). Toimitus esitti kysymyksen sunnuntaina 27.3.2010, ja aihetta pohjustettiin painetun lehden D-osion pääuutisella ”Ei homoistakaan kukaan voi pitää, mutta pakko vaan on niitä iljetyksiä sietää” (Hellman 2010: D1). Otsikko oli lainattu jostain verkkokeskustelusta ja sen tarkoituksena oli havainnollistaa kielenkäyttöä verkossa, sillä sama kirjoitus oli otsikoitu verkkoon ”Verkkokeskustelut täyttyvät usein huudoista ja ennakkoluuloista”.

Aihe nostatti suuria tunteita kansalaisten keskuudessa, ja jutun ympärille kertyi muutamassa vuorokaudessa satojen viestien ketju. Aineistonkeruuhetkellä 31.07.2010 viestejä oli kertynyt yhteensä 512. Suurin osa näistä oli kirjoitettu kolmen ensimmäisen vuorokauden aikana. Lopullinen aineistoni koostuu ensimmäisen vuorokauden aikana kirjoitetuista viesteistä, joita oli yhteensä 246. Tulostettuna aineistoni pituus on 102 A4-sivua. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2005: 171) mukaan aineisto on riittävä, kun samat asiat, näkökulmat ja aiheet alkavat toistua aineistossa. Tutkimuskirjallisuudessa tähän viitataan saturaation käsitteellä eli aineiston kylläntymisellä (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2009: 87). Oma aineistoni saavutti saturaation noin sadannen viestin kohdalla, minkä jälkeen keskustelu ei juurikaan tarjonnut uusia näkökulmia nimellä esiintymisen ongelmiin.

Aloitin analyysini alustavasti jo aiheeseen tutustuessani, sillä luin vaihtoehtoisia nimellä esiintymistä käsitteleviä verkkokeskusteluja läpi ilmiön kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Tutkimukseni luotettavuuden kannalta koin tärkeänä tietää, miten julkisessa keskustelussa ja muissa medioissa aihetta on käsitelty. Sopivan aineiston löydettyäni tutustuin siihen ensin kokonaisuutena, jonka jälkeen rajasin sen luvussa 1.3 esittelemieni kriteerien mukaisesti.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston koko ei ole määräävä tekijä, sillä tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta. Kokoa merkittävämpää on aineiston edustavuus, ja sen vuoksi tutkimus aloitetaan usein tutkimusympäristön kartoituksella, jotta tutkija voi

muodostaa aiheestaan ja sen taustatekijöistä kokonaisvaltaisen kuvan. (Hirsjärvi ym. 2005: 170.) Tutkimukseeni olisi löytynyt myös vaihtoehtoisia aineistoja eri verkkolehti-
 en keskustelupalstoilta. Esimerkiksi Savon Sanomissa (2008) on kysytty päivän kysy-
 myksenä keskustelijoiden halukkuutta esiintyä vain nimellä jo heinäkuussa 2008. Sopi-
 vaa tutkimusaineistoa etsiessäni **ensimmäisenä kriteerinäni** oli kuitenkin löytää aineis-
 to, joka edustaa tarpeeksi laajaa ja tuoretta näkökulmaa eikä esimerkiksi vain itäsuoma-
 laisten.

Sen vuoksi valitsin aineistoni HS.fi:n keskustelupalstalta, sillä se on yksi Suomen seura-
 tuimmista ja sitä luetaan kansanlaajuisesti. Lehti arvioi, että keskustelupalstaa käy lu-
 kemassa viikoittain yli 200 000 kansalaista, ja kirjoittajia sille ilmoitetaan kymmenisen-
 tuhatta. Keskustelupalsta on ollut toiminnassa kesäkuusta 2005 lähtien, minkä jälkeen
 sen suosio on vain kasvanut. Helsingin Sanomien keskustelupalsta on myös avoin, eli
 keskusteluun voi osallistua nimellä, anonyymina tai nimimerkillä sekä maksuttomasti
 (ks. HS.fi/keskustelu).

Tutkimukseni kannalta keskustelupalstan avoimuus on tärkeää, sillä se kuuluu kansa-
 laiskeskustelun yleisiin edellytyksiin julkisuuden lisäksi (ks. Kuronen 2000: 14). **Toise-
 na kriteerinäni** olikin kerätä aineisto julkisesta tilasta; tässä tutkimuksessa sellaiselta
 verkon keskustelupalstalta, jonne jokaisella on pääsyoikeus, ja jossa jokaisella on mah-
 dollisuus osallistua. Keskustelupalsta voidaan nähdä myös verkkokeskustelijoiden
 luonnollisena sosiaalisena ympäristönä. Tämä varmistaa sen, että aineistoni on autentti-
 nen ja että se mittaa tutkimusongelmani kannalta olennaisia näkökohtia.

1.3 Menetelmä

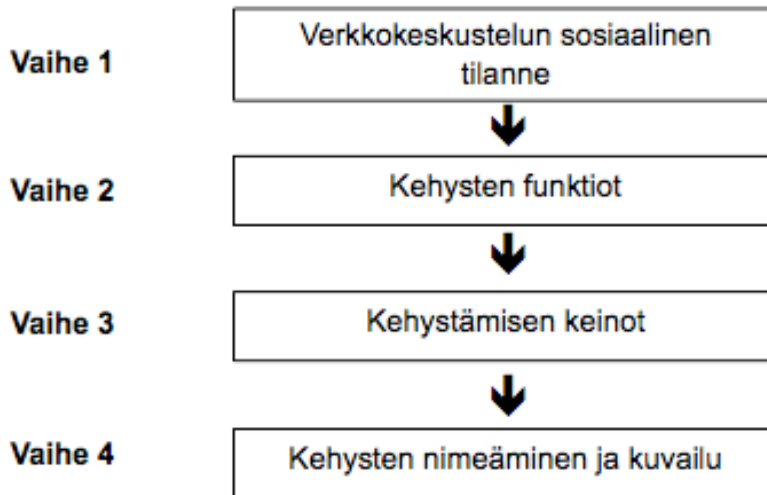
Tarkempana tutkimusmenetelmänä käytän kehysanalyysia. Sosiologi Erwing Goffman
 (1974) loi kehysanalyysin alun perin arkielämän kasvokkaisten vuorovaikutustilantei-
 den tutkimiseen. Kehysanalyysi on tutkimusmenetelmänä kuitenkin joustava ja sitä voi-
 daan soveltaa ei-kasvokkaisten viestintätilanteiden analyysiin. Päivittäisessä elämässä
 ihmiset kohtaavat monia sosiaalisia tilanteita, joihin he osallistuvat vain välillisesti,

esimerkiksi sivustakatsojana tai vaikkapa median kautta. Näissäkin tilanteissa ihmisille syntyy käsitys siitä, mitä tapahtuu, eli sosiaaliset tilanteet eivät rajoitu vain kasvokkaiseen vuorovaikutukseen. (Puroila 2002: 31–33.)

Tutkimuksessani käytän kehysanalyysia verkossa tapahtuvan kansalaiskeskustelun analysointiin, missä osallistujien viestintä perustuu puheen sijasta tekstiin. Kehysanalyysi soveltuu hyvin yhteiskunnallisen keskustelun analyysiin, sillä jokainen keskusteluun osallistuja kehystää tilanteita ja tapahtumia omasta näkökulmastaan. Ongelmia kehystämällä kansalaiset nostavat itselleen tärkeiksi kokemiaan määritelmiä esille ja jättävät toisia huomiotta. (ks. Entman 1993: 52.) Kehysanalyysin avulla voin tuoda näkyväksi verkossa käytävän kansalaiskeskustelun rakentumista ja siinä käytettyjä kehyksiä.

Goffman (1974: 2) määritteli kehyksen merkitysjärjestelmäksi, jonka avulla jäsenetään ja tulkitaan sosiaalista todellisuutta ja tuotetaan merkityksiä ympäröivästä maailmasta. Tutkimuksessani kehykset kuvaavat kansalaisten tapaa määritellä ongelmia, niiden syitä, seurauksia ja muutostarpeita (ks. Benford & Snow 2000: 615). Kehyksillä viitataan siten niihin jäsentämis- ja tulkintatapoihin, joita aineistoni kansalaiskeskustelu sisältää. Kehykset ilmentävät myös vallitsevia kulttuurisia arvoja ja yhteiskunnallisia teemoja, sillä kehystäminen koskee ensisijaisesti valintaa (Entman 1993: 52). Kielen avulla verkkokeskustelijat kehystävät nimellä esiintymisen ongelmia, ja käytetyn kielen voidaan katsoa kuvastavan näitä teemoja ja arvoja.

Aineiston analyysi. Poikkitieteellisenä tutkimusmetodina kehysanalyysi voidaan toteuttaa vaihtoehtoisilla tavoilla (Reese 2007: 151). Oma tutkimukseni on aineistolähtöinen eli kehykset ovat tutkimukseni tulos, eivät sen lähtökohta. Kehykset eivät kuitenkaan ole puhtaan induktiivisen päättelyn tulosta, vaan olen hyödyntänyt niiden määrittelyssä kehysteoriaa. Kuvio 1 kuvaa analyysini neljää vaihetta.

Kuvio 1. Analyysin vaiheet

Ensimmäisessä vaiheessa luon kokonaiskuvan siitä sosiaalisesta tilanteesta, johon kansalaiset osallistuvat verkkokeskustelussa sekä hahmotan keskustelun tunnuspiirteet (ks. kuvio 1). Tunnuspiirteitä etsin erottelemalla keskustelun teemat ja tarkastelemalla sen etenemistä ja kehitystä. Analyysissa hyödynnän Goffmanin (1974) kehysteoriaa sosiaalisen tilanteen analyysistä, mutta teemoittelun teen aineistolähtöisesti.

Toisessa vaiheessa siirryn aineiston tarkempaan analyysiin ja erottelen viesteistä niiden pääargumentit ja etsin verkkokeskustelusta *kehysten funktioita* (ks. luku 4.3.1). Näitä tutkin ensimmäisen, toisen ja kolmannen tutkimuskysymykseni avulla:

1. Miten nimellä esiintymisen ongelmia määritellään?
2. Miten nimellä esiintymisen ongelmia voidaan ratkaista?
3. Miten verkkokeskustelua voi kehittää?

Kehysten funktioiden selvittämisessä käytän apuna Benfordin ja Snown (2000) kehysanalyyttistä teoriaa yhteiskunnallisten ongelmien tutkimuksesta. Tätä kuvaan tarkemmin luvussa 4.3.

Kolmannessa vaiheessa tarkastelen keskustelijoiden käyttämiä *kehystämisen keinoja* eli niitä kielellisiä piirteitä, joiden avulla kehystämistä tehdään. Näitä ovat muun muassa metaforat, esimerkit, iskulauseet ja vertaukset. Kehystämisen keinojen avulla keskustelijat konstruoivat ja vahvistavat kehyksiä (Benford & Snow 2000: 615).

Neljännessä vaiheessa nimeän ja kuvailen toisessa ja kolmannessa vaiheessa tarkentuneet kehykset. Väliwerrosen (2002) mukaan kehysten nimeämisessä tulee huomioda se sosiokulttuurinen konteksti, jossa ne ovat syntyneet. Tähän pyrin neljännen tutkimuskysymykseni avulla:

4. Miten nimellä esiintymisen ongelmat kuvaavat yhteiskunnallisia ajattelutapoja ja kulttuurisia arvoja?

Analyysin tuloksena syntyneet kehykset kuvaavat nimellä esiintymisen ongelmia ja vastaavat siten tutkimukseni tavoitteeseen ”Millaisia ongelmia liittyy nimellä esiintymiseen verkkokeskustelussa?”. Kuvaan analyysin suorittamisen vielä yksityiskohtaisesti luvussa 5.1 ennen tulosten raportointia.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielmani sisältää kuusi päälukua. Teoreettinen viitekehykseni rakentuu lukujen 2, 3 ja 4 varaan, ja analyysini tulokset ja pohdinnan esittelen luvuissa 5 ja 6. Luvun 2 tavoitteena on hahmottaa kansalaiskeskustelun siirtymistä verkkoon. Määrittelen verkkokeskustelun käsitteen ja kuvaan sen kieltä sekä keskustelupalstan ominaispiirteitä. Luvussa 3 tarkastelen anonyyminä esiintymistä ja sen piirissä tehtyä tutkimusta. Luvun tavoitteenani on selvittää, millaisia vaikutuksia anonyymiteetillä on verkkovuorovaikutuksessa.

Luvussa 4 käyn läpi tutkimukseni metodologiset ratkaisut: Ensin esittelen sosiaalisen konstruktionismin tutkimussuuntausta kehysanalyysin taustaoletuksena. Toiseksi tarkastelen Goffmanin (1974) kehysteoriaa sosiaalisten tilanteiden analyysissä ja kolmanneksi kehystämisen soveltamista kansalaiskeskustelun analyysiin. Luvun lopussa kuvaan myös rakentamani analyysimallin, ja pohdin tutkimukseni luotettavuutta.

Luku 5 käsittelee kansalaisten tapoja kehystää nimellä esiintymisen ongelmia verkkokeskustelussa. Luvun alussa kuvaan analyysin suorittamisen ja pohdin sitä, millaisen sosiaalisen tilanteen verkkokeskustelu muodostaa. Tämän jälkeen esittelen analyysin tuloksena syntyneet kehykset yksitellen. Luvussa 6 esitän johtopäätökset ja yleistä pohdintaa.

2 KANSALAIKESKUSTELU VERKKOKESKUSTELUNA

Yhteiskuntateoreetikkojen mukaan nyky-yhteiskuntaa voidaan luonnehtia tietoyhteiskunnaksi, jossa keskeistä on tieto- ja viestintäteknologian mahdollisimman laaja hyödyntäminen (ks. Anttiroiko 1998; Karvonen 2001: 48; Castells & Himanen 2001). Teknisistä innovaatioista erityisesti verkko on osoittautunut merkitykselliseksi kansalaiskeskustelun näkökulmasta, sillä se tarjoaa uudenlaisen julkisen tilan kansalaisille keskustella, väitellä, levittää ja hankkia tietoa (Kuronen 2000: 12). Tietoyhteiskunnassa verkkoa voidaankin luonnehtia sosiaalisen kanssakäymisen kohtaamispaikaksi (Aula, Matikainen & Villi 2006: 12).

Tämän luvun tarkoituksena on pohtia verkkokeskustelua kansalaiskeskustelun muotona. Verkkokeskustelu kuuluu verkkotutkimuksen piiriin, ja siksi aloitan luvun määrittelemällä sen lähtökohtia. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan verkkokeskustelun käsitettä ja kieltä sekä keskustelupalstojen ominaispiirteitä. Lopuksi pohdin, millainen tila keskustelupalsta on kansalaiskeskustelun näkökulmasta.

2.1 Verkkotutkimuksen lähtökohtia

Aulan ym. (2006: 16) mukaan verkon tai internetin tutkiminen on poikkitieteellistä ja hajanaista. Tutkimuksen lähtökohtana on pidetty karkeaa jaottelua joko teknologiseen tai sosiaalitieteelliseen tutkimukseen (emt.). Teknologialähtöinen tutkimus pohjaa *teknologiseen determinismiin*, jonka mukaan tekniset keksinnöt ovat ensisijaisia yhteiskuntaa ja kulttuuria muuttavia tekijöitä. Näkemyksen mukaan myös verkon käyttö ja toimivuus riippuvat ensisijaisesti teknologiasta. (Ks. esim. Karvonen 1999; Thurlow ym. 2005: 40–41; Aula ym. 2006: 16.)

Teknologisen determinismin vasta-argumenttina on usein pidetty *sosiaalista determinismia*. Se tutkii teknologioiden käyttöä ja funktioita osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia, mutta ei huomioi teknologioiden erityispiirteitä. Sosiaalisen determinismin mukaan teknologialla ei yksin pystyä selittämään sosiaalisen vuorovaikutuksen ja uusi-

en viestintäteknologioiden suhdetta. (Arpo 2005: 13; Thurlow ym. 2005: 41.) Aulan ym. (2006: 16) mukaan verkkotutkimuksessa olisi tärkeää huomioida sekä teknologinen että sosiaalinen aspekti, sillä ne ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi verkko saa merkityksensä vasta käytön eli sosiaalisen kontaktin myötä, kuten myös sen synnyttämät yhteiskunnalliset ja kulttuuriset vaikutukset (emt.).

Tutkimuksessani viestintätieteet asettuvat sosiaalitieteellisen tutkimuksen kenttään, sillä tutkin verkon käyttöä ihmisten välisessä viestinnässä. Toisaalta myös teknologinen puoli näkyy tutkimuksessani, sillä olen kerännyt aineistoni keskustelupalstalta. Teknologia, tässä tutkimuksessa verkko, asettaa omia erityispiirteitään kansalaisten väliselle viestinnälle. Esittelen verkkovuorovaikutuksen erityispiirteitä tarkemmin luvussa 3.

Viestinnän tutkija Leif Åberg (2004) esittelee verkon neljä metaforaa, joiden kautta verkkoviestintätutkimusta voidaan tehdä. Samankaltaista jaottelua ovat tehneet myös muut viestinnän tutkijat (ks. esim. Aula ym 2006: 10, 16). Ensimmäinen verkko voidaan nähdään *tilana*, tai McLuhanilaisittain globaalina kylänä, joka on muuttanut ihmisten suhdetta aikaan ja paikkaan. Tila-näkemyksen mukaan verkko toimii myös erilaisten yhteisöjen muodostumisen perustana. Toiseksi verkko on interaktiivinen *media*, jossa julkaiseminen on avointa ja viestintä monelta monelle suuntautuvaa. Kolmanneksi verkko on myös viestinnän *väline*, jolle ominaista on muun muassa vuorovaikutuksen dynaamisuus ja interaktiivisuus, visuaalisuus, roolien vaihdettavuus sekä tiedon yhteisöllinen tuottaminen. Neljänneksi verkko on *yhteiskunnallinen ilmiö*, jonka käytöllä on omat vaikutuksensa yhteiskunnassa ja kansalaisten arjessa. (Åberg 2004.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelen verkkoa ennen kaikkea sosiaalisesti konstruoituneena *tilana*, jossa kansalaiset kohtaavat ja keskustelevat, mutta myös *yhteiskunnallisena ilmiönä*, joka on muuttanut käsityksiä vuorovaikutuksen mahdollisuuksista.

2.2 Verkkokeskustelun käsite ja kieli

Verkkokeskustelusta käytetään useita rinnakkaisia termejä, jolloin puhutaan verkkojuttelusta, -kirjoittamisesta, keskusteluryhmistä, -palstoista, -areenoista ja uutisryhmistä. Yleisen suomalaisen asiasanaston (YSA 2010) mukaan verkkokeskustelu on kahden tai useamman käyttäjän välistä viestien vaihtoa internetin keskustelupalstalla. Määritelmä on hieman yksinkertaistava, sillä internetistä löytyy myös muunlaisia tiloja vaihtaa viestejä: näistä esimerkkeinä sosiaalisen median palvelut Twitter ja Facebook.

Myös Kuronen (2000: 16) näkee verkkokeskustelun monenvälisenä tietojen vaihtona. ”Monenvälisyys” viittaa vuorovaikutuksellisuuteen, jota on pidetty verkkokeskustelun tyypillisenä piirteenä: esimerkiksi Matikainen (2006: 187) määrittelee verkkokeskustelun vuorovaikutukselliseksi kirjoitetuksi keskusteluksi ja Arpo (2005: 16, 81) dialogiseksi viestintämuodoksi, joka muistuttaa enemmän puhetta ja keskustelua kuin monologia.

Yleisen suomalaisen asiasanaston määritelmä sopii siltä osin tutkimukseeni, että tarkastelen verkkokeskustelua nimenomaan keskustelupalstalla. En kuitenkaan näe sitä pelkästään viestien vaihtona, sillä tämä korostaa viestintää siirtona, jossa on lähettäjä ja vastaanottaja. Koen sen pikemminkin merkitysten tuottajana. Näin ollen verkkokeskustelulla tarkoitan vuorovaikutuksellista kansalaisten välistä kirjoitettua keskustelua.

Verkkokielen tutkija Risto Niemi-Pynttärin (2007: 25) mukaan verkkokeskustelu voidaan nähdä juuri uudenaikaisena puheen ja kirjoituksen välisenä muotona, sillä kirjoitettu keskustelu sisältää elementtejä molemmista. Puhekielestä tuttuja piirteitä ovat esimerkiksi spontaanisuus, epävirallisuus ja luonnosmaisuus. Niemi-Pynttärin (2007: 45–46) mukaan verkkokeskustelu ei kuitenkaan ole puhetta, koska vuorovaikutus tapahtuu tyypografian ja muiden graafisten merkkien välityksellä. Kirjoitetussa keskustelussa ei myöskään voi seurata kanssaviestijän repliikin muodostumista (vrt. puhetilanne). Verkkokeskustelun voidaan siten katsoa muistuttavan pikemminkin kirjoittamalla ajattelua kuin valmiiksi muotoillun ajatuksen kirjaamista. (Emt. 212.)

Verkkokieli poikkeaa myös perinteisestä kirjoitetusta tekstistä: sille on ominaista esimerkiksi runsas uudissanasto kuten *online*, *trolli* ja *googlettaa* sekä kirjainlyhenteet kuten *OMG* (*oh my God*), *KVG* (*kato vittu Googlestä*) ja *TGIF* (*thank God it's Friday*). Lisäksi verkkokeskustelussa käytetään korostetusti tunneikoneja, joista tavallisin lienee konventionaalinen hymiö ☺. (Ks. esim. Niemi-Pynttari 2007: 27–28.)

2.3 Keskustelupalstojen ominaispiirteitä

Alunperin keskustelupalstat syntyivät teknologioiden harrastajien ja ohjelmiston kehittäjien harrastuksen tai sivutyön tuloksena. Käyttäjäkunnan kasvaessa ohjelmistoja täytyi kehittää helppokäyttöisemmiksi ja tiedonsiirtoa tehokkaammaksi. (Arpo 2005: 31, 48.) Sittenkin keskustelupalstat ovat vakiintuneet kahteen ryhmään: synkronisiin ja asynkronisiin. Synkronisissa ryhmissä kommunikaatio on reaaliaikaista, kuten esimerkiksi chat-keskusteluissa, ja asynkronisissa aika viestin lähettämisen ja vastaamisen välillä on pidempi (Arpo 2005: 20; Matikainen 2006: 179.) Sosiaalisen median palveluissa, kuten wikeissä, Twitterissä ja keskustelupalstoilla, viestintä on tyypillisesti asynkronista. Myös oma aineistoni on asynkronista verkkokeskustelua.

Asynkronisilla keskustelupalstoilla viestit tallentuvat ja niitä voi selata, kommentoida ja siteerata jälkikäteen. Tämä mahdollistaa keskustelun vuorovaikutuksellisuuden sekä osallistumisen ajasta ja paikasta riippumatta. Palstat sisältävät lukuisia aihepiirejä ja niille voi aloittaa uusia viestiketjuja, joihin viestit tallentuvat automaattisesti aikajärjestyksessä niin, että uusin näkyy päällimmäisenä. Keskustelupalsta voi olla itsenäinen verkkosivusto, kuten Suomi24:n verkkoyhteisö, tai sen osa. Esimerkiksi useisiin verkkolehtiin on perustettu oma alue keskustelua varten. (Ks. esim. Tietotekniikan termitalkoot 2007.)

Monet keskustelupalstat vaativat palveluun rekisteröitymistä ennen kuin viestejä voi kirjoittaa. Tällä on pyritty helpottamaan palstojen hallinnointia ja valvontaa sekä estämään asiattomat viestit. (Tietotekniikan termitalkoot 2007.) Sen sijaan viestien lukeminen ei vaadi rekisteröitymistä. Verkkolehtien keskustelualueilla on käytössä joko esi- tai

jälkivalvonta, jonka tarkoituksena on varmistaa viestien lainmukaisuus. Esimerkiksi Helsingin Sanomien (2011a) verkkosivujen mukaan lehti käyttää keskustelupalstoillaan esivalvontaa, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki viestit tarkistetaan ja tarvittaessa moderoidaan eli editoidaan ennen kuin ne julkaistaan keskustelualueella. Suomi24:n (2011) keskusteluissa taas on käytössä jälkitarkastus.

2.4 Keskustelupalsta kansalaiskeskustelun tilana

Vuosituhanien ajan ihmiset ovat kokoontuneet julkisiin tiloihin ja kansankokouksiin keskustelemaan yhteiskunnallisista kysymyksistä ja päättämään yhteisistä asioista. Verkko ja sen keskustelupalstat voidaan nähdä nykypäivän julkisena *tilana* ja kansalaisten kohtaamispaikkana, sillä sen käyttö on kasvanut ja verkkokeskustelun suosio nousut vauhdilla viimeisen viiden vuoden aikana (ks. Tilastokeskus 2010).

Tilastokeskuksen (2006) mukaan keväällä 2005, 23 prosenttia suomalaisista käytti internetiä chattailuun ja keskustelupalstoille kirjoittamiseen. Vuonna 2009 sama luku oli kasvanut kymmenellä prosentilla, vaikka kyselyssä oli jätetty chattailu kokonaan pois, eli siinä mitattiin ainoastaan keskustelupalstoille ja uutisryhmiin kirjoittamista (Tilastokeskus 2009). Vuoden 2009 luku voisi olla vieläkin suurempi, jos siinä olisi mitattu myös verkkokeskusteluista ainoastaan lukevat henkilöt, sillä itse ainakin kuulun siihen ryhmään, joka satunnaisesti seuraa, mutta ei kommentoi kirjoituksia.

Vuonna 2010 Tieto- ja viestintäteknikan käyttö -tutkimus oli monipuolistunut ja tarkentunut: siitä löytyi esimerkiksi oma selvityksensä sosiaalisen median käytöstä (Tilastokeskus 2010). Jo tämä sinällään kuvaa verkon käytön kasvua. Tutkimuksen mukaan 26 prosenttia kaikista 16–74-vuotiaista suomalaisista lukee ainakin viikoittain uutisista käytäviä keskusteluja verkkolehtien sivuilta. Myös verkkokirjoittaminen on lisääntynyt: jo neljä kymmenestä suomalaisesta kirjoittaa verkkoon – kaikkiaan 42 prosenttia. Vuonna 2010 suosituin osallistumismuoto oli edelleen keskustelupalstalle kirjoittaminen. (Emt.)

Verkon ja keskustelupalstan käytön suosion syitä voidaan selittää useista eri lähtökohdista, mutta tärkein niistä koskenee verkon luonnetta: verkon käyttö ei ole konteksti- tai aikasidonnaista, minkä ansiosta kansalaiset voivat kohdata, ilmaista mielipiteitään ja viestiä itselleen tärkeiden asioiden puolesta kotona, työpaikalla tai vaikkapa baarin vessassa kellonajasta riippumatta. Aikaisemmin tavallisen kansalaisen on ollut vaikeaa tai ainakin hidasta saada äänensä kuuluviin mediassa. Keskustelupalstoilta taas puuttuvat ”perinteisen” median portinvartijat, joten jokainen voi esittää mielipiteitänsä julkisesti. (Fernback 1997: 37–38; Kuronen 2000: 14, 16–17.) Verkkokeskustelulla on siten mahdollisuus rikastuttaa yleistä keskustelua, kun myös valtamedian ulkopuolelle jätetyt aiheet ja näkökulmat pääsevät esiin. Aula ym. (2006: 14) mukaan verkkoviestinnän tutkijat ovatkin kuvanneet internetiä osuvasti kansalaisten välisen viestinnän vapauttajaksi.

Kuten edellä mainitsin, kansalaiskeskustelun lisääntyminen verkossa on laajentanut samalla käsitystä julkisesta tilasta. Niemi-Pynttärin (2007: 379) mukaan verkkoaikakausi on synnyttänyt perinteisen massajulkisuuden rinnalle pienempiä julkisia virtuaalituloja. Nämä julkisuuden tilat, kuten blogosfääri ja keskustelupalstat, eivät kuitenkaan ole erillään massamedian julkisuudesta, vaan ne käyttävät ja kommentoivat sen tarjoamaa aineistoa (emt). Uusi verkkojulkisuus on siten interaktiivisempi kuin massamedian julkisuus. Niemi-Pynttäri (2007: 379) ehdottaa, että juuri mahdollisuus vuorovaikutteisuu-teen edistää keskustelua ja lisää sen suosiota. Myös oma tutkimusaineistoni on syntynyt massamedian julkisuudesta – uutisesta verkkolehdestä.

Tässä luvussa olen pohtinut verkkokeskustelun merkitystä ja sen suosion syitä tietoyhteiskunnassa kansalaiskeskustelun näkökulmasta. Kurosen (2000: 113) mukaan verkkokeskustelun lisääntyminen on nostanut esiin useita ratkaisemattomia sekä teknisiä että yhteiskunnallisia ongelmia. Yksi näistä koskee anonymitettä ja sen vaikutuksia verkko vuorovaikutuksessa. Tätä aihetta käsittelen tarkemmin seuraavassa luvussa.

3 ANONYMITEETTI VERKKOVUOROVAIKUTUKSESSA

Anonymiteetti kuuluu tyypillisesti verkkovuorovaikutukseen ja sitä on tutkittu poikkiteieteellisesti 1990-luvun alusta lähtien. Tutkimuksessani olen kiinnostunut erityisesti sen vaikutuksista verkkovuorovaikutuksessa. Tässä luvussa perehdyn aiheeseen verkkovuorovaikutusteorioiden ja aikaisemman tutkimuksen avulla. Aloitan käsitteen määrittelyllä, jotta ilmiön moniulotteinen luonne hahmottuisi (luku 3.1). Sen jälkeen tarkastelen anonymiteettiä verkkovuorovaikutuksen tutkimuksessa (luku 3.2). Tutkimuksen pohjalta kokoan anonymiteetin vaikutukset listaksi (luku 3.3), jota hyödynnän myös aineistoni tarkastelussa.

3.1 Anonymiteetin käsite

Kielitoimiston sanakirjan (2010) mukaan anonyymi tarkoittaa nimetöntä, itseään ilmaisematonta. Anonymiteetti tai sen rinnakkaistermi anonyymiys voidaan siten määrittellä nimettömyydeksi. Mäkisen (2006: 175) mukaan anonymiteetilla voidaan tarkoittaa myös näkymättömänä ja tavoittamattomana olemista. Tällä hän viittaa tilanteisiin ja konteksteihin, joista yksilöä ei voida identifioida. Esimerkiksi suureen väkijoukkoon on helppo ”piiloutua” ja siten pysyä tavoittamattomana ja näkymättömänä muille. (Emt.)

Sosiaalisen kontekstin ei välttämättä tarvitse olla laaja, kuten väkijoukko, vaan anonyymiutta esiintyy myös kahden ihmisen välisessä viestinnässä esimerkiksi internetin keskustelupalstoilla (Marx 1999: 100). Marxin (emt.) mukaan onkin tärkeää on huomioida, että anonymiteetti saa merkityksensä vasta sosiaalisen kanssakäymisen tuloksena. Toisin sanoen yksilö ei ole anonyymi tilanteissa, joissa kukaan ei ole tietoinen hänen olemassaolostaan.

Anonymiteetti ei ole ilmiönä uusi: uskonnollisissa seremonioissa ja karnevaaleissa on esiinnytty nimettömänä tai salanimellä kautta historian. Griffinin (2003: 1) mukaan anonymiteetti-käsitteellä viitataan yleensä kuitenkin tekstiin, jonka kirjoittaja on identifiomaton. Vuosisatojen ajan kirjailijat ja muut julkisuuden henkilöt ovat esiintyneet

joko täysin anonyymisti tai pseudonyymina eli nimimerkillä tai salanimellä. Esimerkiksi suurin osa 1800-luvulla Englannissa julkaistuista arvosteluista ja lehtien artikkeleista on kirjoitettu nimettömänä. (Griffin 2003: 7.) Suomessa Pirkko Saisio on tietävästi julkaissut kirjoja ainakin Jukka Larssonina ja Eva Weininä, koska halusi yleisön suhtautuvan neutraalisti hänen uusiin teoksiinsa (Kirjojen takana 2010). Presidentti Urho Kekkonen taas halusi osallistua vapaasti julkiseen keskusteluun, mutta ei voinut tehdä sitä asemansa puolesta, joten hän esiintyi muun muassa Känä, Veljenpoikana ja Pekka Peitsinä (Mäkinen 2006: 176–177).

Sekä anonymiteetin että nimimerkin käytöllä on siis vahva perinne yhteiskunnissa ja niitä on pidetty sosiaalisesti hyväksyttävänä useissa eri tilanteissa. Anonymiteetin käyttö on yleisesti liitetty niin paino- kuin ilmaisuvapautteen sekä yksityisyyden suojaan (Mäkinen 2006: 176). Yhteiskunnissa on pidetty tärkeänä, että ongelmista ja rikkomuksista voi tarpeen vaatiessa raportoida nimettömänä. Esimerkiksi journalismissa anonymiteettisuoja taataan arkaluontoista tietoa paljastaville lähteille. Myöskään tutkimusperinteessä ei ole ollut tapana kertoa tutkimukseen osallistuvien henkilötietoja. (Marx 1999: 102.) Anonymiteettia käytetään yleisesti myös lehtien ilmoitusosastoilla, pakinoissa ja kolumneissa sekä poliisin vihjelinjalla.

Pseudonyymina eli nimimerkillä esiintymistä pidetään anonymiteetin yhtenä muotona. Pseudonyymien käyttö on erityisen suosittua verkon sosiaalisen median palveluissa, kuten keskustelupalstoilla ja chateissa, mutta myös taideteoksissa, lehtikirjoituksissa ja kilpailuissa esiinnyttäen nimimerkillä. Nimimerkiksi kelpaa mikä tahansa keksitty nimi tai vaikkapa numerosarja. (Mäkinen 2006: 175–176.) Rainsin ja Scottin (2007: 62) mukaan pseudonyymi eroaa anonymiteetista erityisesti siinä, että se tarjoaa käyttäjälleen mahdollisuuden leikkiä identiteetillään. Tutkijat nimittävätkin sitä vaihtoehtoiseksi identiteetiksi (emt.).

Vaikka nimimerkin ei tarvitse olla millään tavalla yhteydessä kirjoittajaan, tutkimusten mukaan ihmiset käyttävät usein sellaisia nimimerkkejä, jotka paljastavat osan todellisesta identiteetistä. Tällaiset nimimerkit muistuttavat esimerkiksi käyttäjän luonteenpiirretä tai kuvaavat muita mielenkiinnon alueita, kuten harrastuksia. Wood ja Smith (2005:

64–65) arvelevat, että nimimerkein kerrotaan sellaisia henkilökohtaisia piirteitä, joita haluttaisiin, että muut itsessä näkisivät. (Emt.)

Tyypillinen nimimerkillä kirjoitettu teksti on kannanotto (esim. pakina). Mäkisen (2006: 176–177) mukaan nimimerkillä kirjoittamiseen liittyy usein yhteiskuntakriittisyyttä ja tietynasteista revolutionaarisuutta. Esimerkiksi graffititaiteilijat esiintyvät lähes poikkeuksetta pseudonyymina. Myös Marxin (1999: 102) mukaan anonyymina tai pseudonyymina esiintymisellä voidaan edistää keskustelua yhteiskunnallisesti arkaluontoisista aiheista.

Nimimerkkien käyttöä vastustetaan usein argumentilla ”miehen kuuluu seistä sanojensa takana”. Mäkinen (2006: 177) arvelee, että tästä samasta syystä useat sanomalehdet eivät salli nimimerkkikirjoittelua mielipidepalstoillaan. Esimerkiksi Helsingin Sanomat julkaisee painetussa lehdessään nimimerkillä varustettuja kirjoituksia vain erikoistapauksissa ja takaa anonyymiteettisuojaan vain sellaisille kirjoituksille, jotka käsittelevät erityisen arkoja aiheita.

3.2 Anonymiteetti verkkovuorovaikutuksen tutkimuksessa

Internetin arkipäiväistyminen ja sen käytön kasvu on nostanut uudenlaisia tutkimustarpeita anonymiteetin vaikutuksista verkossa. Sen tutkimus osana verkkovuorovaikutusta onkin kasvattanut suosiotaan 2000-luvulla. (Christopherson 2007: 3038.) Anonymiteettia on tarkasteltu muun muassa viestin vastaanottajan näkökulmasta (Rains & Scott 2007) ja sosiaalisen kanssakäymisen sekä yleisön käyttäytymisen yhteydessä (Lea, Spears & de Groot 2001).

Yleinen tutkimusongelma on koskenut sitä, miten verkkoviestinnän ominaispiirteet, kuten tekstipohjaisuus ja kasvottomuus, vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen ja vuorovaikutuksen laatuun verkossa (Joinson 2001: 177). Tutkimustuloksia on pyritty selittämään erilaisten verkkovuorovaikutuksen teorioiden ja mallien avulla. Näistä vihjeteoriat ovat keskittyneet tarkastelemaan anonymiteetin vaikutuksia yksilön kannalta, kun taas

SIDE-mallin (*social identification/deindividuation model*) avulla on selitetty yksilön käyttäytymistä ryhmissä (ks. esim. Christopherson 2007).

Näiden teorioiden ja niiden piirissä tehdyn tutkimuksen avulla tarkastelen, kuinka anonymiteetti vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen verkkovuorovaikutuksessa. Tutkimukseni tavoitteen kannalta on tärkeää ymmärtää anonymiteetin vaikutuksia, sen hyötyjä ja haittoja, jotta voin tutkia nimen käyttöön liittyviä ongelmia.

3.2.1 Vihjeteoriat

Verkkoviestinnän on perinteisesti katsottu sisältävän vähemmän sosiaalisia vihjeitä kuin kasvokkainen viestintä. **Sosiaalisilla vihjeillä** tarkoitetaan niitä piirteitä, jotka tarjoavat lisäinformaatiota kanssaviestijöistä ja ne voidaan jakaa staattisiin, dynaamisiin ja viestinnällisiin. Staattiset vihjeet, kuten vaatetus, hiustyyli, ikä, rotu ja sukupuoli, ovat varsin pysyviä piirteitä, kun taas dynaamiset, kuten eleet ja ilmeet, vaihtelevat viestintäkontekstista ja -tilanteesta riippuen. Viestinnällisiä vihjeitä ovat esimerkiksi valta ja yhteiskunnallinen asema, ja ne paljastuvat vuorovaikutustilanteissa yksilön olemuksen, käytöksen ja viestintätyylin kautta. (Thurlow ym. 2005: 60.)

Sosiaalisia vihjeitä ja niiden määrää sekä vaikutuksia verkkovuorovaikutuksessa on tarkasteltu erilaisilla **vihjeteorioilla**. Näiden avulla on pyritty selittämään muun muassa sitä, millaisia vaikutuksia sosiaalisten vihjeiden puutteella eli visuaalisella anonymiteetillä on ihmisten käyttäytymiseen verkkovuorovaikutuksessa (ks. esim. Hine 2000). Sosiaalisten vihjeiden puutteen on esitetty vaikeuttavan muun muassa vuorovaikutussuhteiden hallintaa ja verkkokeskustelujen ennustettavuutta sekä lisäävän antinormatiivista käytöstä ja etäisyyden tunnetta viestijöiden välillä. Etenkin etäisyyden tunteen on katsottu johtavan tehtäväkeskeiseen ja jopa aggressiiviseen viestintään. (Thurlow ym. 2005: 61; Matikainen 2006: 180–181.)

Myöhemmin vihjeteorioita on kritisoitu: esimerkiksi O’Sullivan ja Flanagin (2003: 73) argumentoivat, ettei hyökkäävä verkkokäyttäytyminen tai verkkopropaganda eli *fleimaus* johdu ensisijaisesti viestintävälineestä vaan sosiaalisesta kontekstista. Tutkijoiden

mukaan verkko ei itsessään synnyttä aggressiivista vuorovaikutusta, vaan se on tulosta ryhmän sisällä hyväksytyistä käyttäytymissäännöistä ja kielenkäyttötavoista (emt).

Lisäksi tutkijoilla on ollut varsin eriäviä mielipiteitä siitä, voidaanko verkkoviestintää ylipäättänsä pitää vihjeettömänä (esim. Walther 1992: 80-81; Matikainen 2006: 182). Esimerkiksi SIP-teorian (*social information processing theory*) mukaan verkkovuorovaikutus ei ole vihjeetöntä, vaan sosiaalisten vihjeiden luonne on yksinkertaisesti erilainen verkossa (Matikainen 2006: 182). Verkkokeskustelijat mukauttavat viestien sisällöllistä kokonaisuutta ja kieliäsuä esimerkiksi tekstin rakenteella ja erilaisilla typografisilla korostuksilla, joiden avulla viestien vastaanottajat muodostavat mielikuvia niiden lähettäjästä. Tulkintaan vaikuttavat niin oikeinkirjoitusvirheet, murre kuin sanavalinnat. (Krapu & Louramo 2009: 18–19.) Matikaisen (2006: 182) mukaan viestien tyyllillisten seikkojen lisäksi itse sisältö ja lähetysaika paljastavat informaatiota viestin lähettäjistä.

3.2.2 Deindividuaatio ja SIDE-malli

Anonymiteetin vaikutuksia ihmisten verkkokäyttäytymiseen on pyritty selittämään myös **deindividuaation teoriolla** (Zimbardo 1969) ja erityisesti **SIDE-mallilla** eli sosiaalisen samaistumisen teoriolla (Lea & Spears 1991). Edellisen mukaan ihmisen yksilöllisyys ja itsetietoisuus katoaa suuressa joukossa, koska silloin yhden ihmisen toimintaan ei kiinnitetä samalla tavalla huomiota kuin jos tämä toimisi yksin. Ryhmässä on mahdollista ”piiloutua” joukkoon ja pysyä siten kasvottomana eli anonyymina (ks. luku 3.1). Deindividuaation seurauksena yksilön itsekontrolli sekä huoli sosiaalisesta vertailusta ja arvioinnista laskee. Tämän on esitetty johtavan muun muassa anti-normatiiviseen ja anti-sosiaaliseen käyttäytymiseen, koska yksilöiden ei tarvitse tuntea samalla tavalla vastuuta, häpeää ja pelkoa tai syyllisyyden tunteita. (Matikainen 2006: 181; Christopherson 2007: 3044.)

Vaikka verkkoviestintä on kasvokkaista viestintää vihjeettömämpää, ei voida esittää, että se väistämättä johtaisi epäyksilöllistymiseen. On kuitenkin mahdollista, että anonymiteetti madaltaa kynnystä kokeilla erilaisia käytöstapoja tai pikemminkin viestintätyylejä kun puhutaan tekstipohjaisesta vuorovaikutuksesta.

Deindividuaation teorian uudelleentulkintana pidetty SIDE-malli ehdottaakin, että perinteisesti epäyksilöllistymistä aiheuttavat tekijät, kuten anonymiteetti, voivat vahvistaa ryhmän yhteisiä normeja, sillä ihmiset määrittelevät itsensä ryhmäjäsenyyksien avulla (Lea & Spears 1991). Saavuttaakseen myönteisen itsemäärittelyn ihmiset pyrkivät hankkimaan omalle ryhmälleen etua tai paremmuutta verrattuna toisiin ryhmiin. Mallin mukaan deindividuaatio ei johtaisikaan identiteetin menettämiseen ja vähentyneeseen itsetietoisuuteen, vaan motivoisi yksilöitä korvaamaan persoonallisen identiteetin ryhmän identiteettiin. (Lea ym. 2001: 527.)

Esimerkiksi Lea ym. (2001) tarkastelivat SIDE-mallin avulla, miten anonymiteetti vaikuttaa ryhmän käyttäytymiseen verkkovuorovaikutuksessa. Tutkijat argumentoivat anonymiteetin lisäävän ryhmän vetovoimaisuutta ja siten edistävän sosiaalisten suhteiden syntymistä. Tutkijat selittivät tulosta sillä, että yksilöllistävien vihjeiden puuttuessa yksilöt samaistuvat ryhmän identiteettiin ja käyttäytyvät ryhmässä vallitsevien normien edellyttämällä tavalla (emt. 527). SIDE-mallin mukaan anonymiteetti voi siis rohkaista antinormatiiviseen käytökseen, mutta vain jos se on normatiivista ryhmän sisällä kuten esimerkiksi erilaisissa verkon viharyhmissä.

Sekä deindividuaation teoriaa että SIDE-mallia on myös kritisoitu: esimerkiksi Kahai (2009: 451–452) arvioi, ettei anonymiteetin vaikutuksia verkkokäyttämiselle voida yksiselitteisesti ennustaa, sillä käyttäytyminen on vahvasti tilannekohtaista. Teoriat tarjoavat kuitenkin näkökantoja siitä, miten nimettömyys mahdollisesti koetaan sekä miten se voi vaikuttaa ja ilmetä verkkovuorovaikutuksessa.

Tässä luvussa olen tarkastellut anonymiteettia verkkovuorovaikutuksen tutkimuksessa esitellen keskeisempiä teorioita, joiden piirissä ilmiötä on tutkittu. Samalla pohdin sitä, miten verkko viestintävälineenä vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja vuorovaikutuksen laatuun. Seuraavaan lukuun olen koonnut anonymiteetin vaikutukset aikaisempien tutkimusten ja tutkimuskirjallisuuden pohjalta.

3.3 Anonymiteetin vaikutukset verkkovuorovaikutuksessa

Anonymiteetti verkossa on pohjimmiltaan moraalisesti neutraalia, mutta sen käytöllä voi olla sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia (Teich, Frankel, Kling & Lee 1999: 72; Rains & Scott 2007: 67). Olen koonnut anonymiteetin keskeiset vaikutukset¹ verkkovuorovaikutuksessa neljään kohtaan.

- 1. Anonymiteetti luo tasa-arvoisemman viestintäympäristön.**
- 2. Anonymiteetti lisää yksityisyyden suoja.**
- 3. Anonymiteetti voi vähentää lähteen luotettavuutta.**
- 4. Anonymiteetti rohkaisee vapaampaan mielipiteenilmaisuun.**

Ensinnäkin on esitetty, että anonymiteetti luo tasa-arvoisemman viestintäympäristön, koska sen käyttö minimoi sosiaalisia statuseroja (ks. esim. Christopherson 2007: 3045). Sosiaalisella statuksella voidaan yleisesti tarkoittaa yksilön yhteiskunnallista asemaa, joka määräytyy suomalaisessa yhteiskunnassa pitkälti ammatin kautta, mutta siihen voi vaikuttaa myös esimerkiksi luonne, harrastukset ja uskonto. Kasvokkaisissa viestintätilanteissa sosiaalinen status vaikuttaa ihmisten arviointiin toisistaan, mutta verkossa arviointi ei perustu fyysiseen olemukseen (ks. luku 3.2.1).

Niemi-Pynttari (2007: 213) esittää, että verkon tekstipohjaisuudesta johtuen keskustelu tuntemattoman kanssa ei ole samalla tavalla konventionaalista ja intymiteettiin liittyvän varovaisuuden leimaamaa kuin kasvokkainen viestintä. Hänen mukaansa verkkokeskustelun lähtökohta on tekstuaalinen, mikä tarkoittaa sitä, että keskustelupalstoilla keskustelukumppanit ovat keskustelijoiden toisistaan synnyttämiä mielikuvia (emt).

Verkossa tuntemattomia kanssaviestijöitä voidaan siis puhutella tuttavallisemmin: nuori ei esimerkiksi teitittele vanhaa, eikä arvovaltaiselle osoiteta samanlaista kunnioitusta

¹ Huomioitavaa on, että anonymiteetin vaikutukset eivät kuvaa sen käytön seurauksia.

kuin kasvokkaisissa viestintätilanteissa. Näin ollen viestintä, joka ei tarjoa suoraan viiheitä kirjoittajan iästä, ammatista, sukupuolesta, rodusta tai kansallisuudesta, täytyy arvioida puhtaasti kontekstissaan. Froomkin (1999: 115–116) katsookin anonymiteetin rohkaisevan sellaiseen keskusteluun, joka keskittyy puheen argumentteihin eikä puheen pitäjän arvoon eli sosiaaliseen statukseen.

Toiseksi anonymiteetin on katsottu lisäävän yksityisyyden suoja (ks. esim. Ben-Ze'ev 2003: 458). Heinosen (2001: 85) mukaan useat esiintyvät anonymina, koska haluavat yksinkertaisesti suojata arkaluontoisten asioiden paljastumista. Verkkohan säilyttää jokaisen sanan, jonka sinne kirjoittaa. Nimettömänä ja tavoittamattomana yksilöt voivat ilmaista mielipiteitään ja tunteitaan ilman pelkoa siitä, että heidät tunnistettaisiin ja siten sosiaalisesti leimattaisiin jokin asian kannattajaksi (Christopherson 2007: 3040–3042). Vaikka Suomessa kansalaisia ei vainota ”väärien” mielipiteiden takia, ihmiset voivat pelätä esimerkiksi työpaikan menettämistä, jos he arvostelevat vääriä tahoja.

Anonymiteetin mahdollistama yksityisyyden suoja ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ihmiset eivät paljastaisi henkilökohtaisia asioita itsestään. Joinson (2001: 189) tutki itsestäkertomisen määrää verkossa ja hänen tutkimuksensa osoitti, että ihmiset paljastavat itsestään enemmän informaatiota verkkovuorovaikutuksessa kuin kasvokkaisessa viestinnässä. Tutkimus osoitti myös, että verkossa anonymina esiintyvät henkilöt kertovat itsestään enemmän kuin nimellään esiintyvät. (Emt.) Johtopäätöksenä voidaan esittää, että anonymiteetti verkkovuorovaikutuksessa mahdollistaa henkilökohtaisista ja arkaluontoisista asioista keskustelemisen.

Christophersonin (2007: 3042) mukaan mahdollisuus arkaluontoisten asioiden esittämiseen ja kokemusten jakamiseen on koettu erityisen tärkeänä erilaisissa verkon tukiryhmissä, jotka perustuvat vertaistuelle. Anonymipalaute on koettu auttavana ja sillä on ollut positiivisia vaikutuksia yksilön identiteetille ja itsensä hyväksymiselle (emt.) Toisaalta verkko kokoaa myös ääriryhmien kannattajia ja tarjoaa heille yhtäläisen mahdollisuuden kokemusten vaihtoon. Tuloksena voi siten syntyä antinormatiivista käyttäytymistä, jos se on yleisesti hyväksyttyä ryhmän sisällä (ks. SIDE-malli luku 3.2.2).

Lisäksi yksityisyyden suojan kääntöpuolena on esitetty, että anonymiteetti voi lisätä epärehellisyyttä, koska viestin lähettäjä ei ole samalla tavalla vastuussa viestistään (Wood & Smith 2005: 64). Persoonattomina ihmisten voi olla helpompi käyttäytyä typerästi ja epäkohteliaasti, kuten vihjeteoriat (ks. luku 3.2.1) ja deindividuaation teoria ehdottavat (ks. luku 3.2.1).

Kolmanneksi onkin esitetty, että anonymiteetti voi vähentää lähteen luotettavuutta ja samalla vaikuttavuutta vastaanottajan silmissä (Rains & Scott 2007: 62). Luotettavuus on ollut yksi keskeisimmistä kysymyksistä anonymiteetin tutkimuksessa. Esimerkiksi vihjeteoriat katsovat, että viestien luotettavuus kärsii verkkovuorovaikutuksessa, koska viestin lähettäjistä ei ole saatavilla samalla tavalla tietoa kuin keskinäisviestinnässä. Rains ja Scott (2007: 83) tutkivat vastaanottajien reaktioita anonyymeihin viesteihin ja heidän tutkimuksensa osoitti, että viestien luotettavuus vähenee erityisesti silloin, jos viestin vastaanottaja haluaisi identifioida lähteen. Toisaalta on esitetty myös eriäviä tuloksia: esimerkiksi Rainsin (2007: 208) tutkimus terveystietoa sisältävistä verkkosivuista osoitti, että käyttäjät kokivat anonyymit lähteet yhtä luotettaviksi ja vaikuttaviksi kuin tunnistettavat.

Rains ja Scott (2007: 83) esittävät, että tieto lähteen identiteetistä vaikuttaa kahdella tavalla: Toisaalta se lisää luotettavuutta, koska yksilö on tunnistettavissa. Ihmiset harvoin kyseenalaistavat esimerkiksi asiantuntijoiden kommentteja. Marxin (1999: 108–109) mukaan tunnistettavuus lisää normatiivista käytöstä ja vastuunottoa teoista; samoin kuten deindividuaation teoria olettaa. Toisaalta tieto yksilön persoonallisuudesta, kuten sukupuolesta, rodusta, iästä ja yhteiskunnallisesta asemasta, voi johtaa epäoikeudenmukaiseen suhtautumiseen, koska tulkintaan vaikuttavat omat ennakkoluulot ja stereotyypiat (Rains & Scott 2007: 83).

Neljänneksi anonymiteetti rohkaisee vapaampaan mielipiteenilmaisuun ja kannustaa esittämään myös vähemmän toivottuja näkökulmia (Wood & Smith 2005: 64). Ihmisillä on tarve miellyttää ja toimia yhdenmukaisesti muiden ihmisten kanssa. Harva asettuu vastustajan rooliin, sillä vaatii rohkeutta ja vaivaa olla eri mieltä muiden kanssa. Tutkimusten mukaan suurin osa ihmisistä mukauttaa mielipiteitensä toimiessaan ryhmässä.

Verkossa tilanne on kuitenkin toinen, eikä ryhmän painetta koeta välttämättä yhtä voimakkaana. (Thurlow ym. 2005: 64.) Niemi-Pynttärin (2007: 421) mukaan kirjoittamalla tapahtuvassa keskustelussa sosiaaliset konventiot ovat yksinkertaisesti vähäisempiä kuin puhetilanteessa.

Anonymiteetin turvin ihmiset voivat myös leikkiä erilaisilla rooleilla ilman kiinnijäämisen riskiä ja sosiaalisten seuraamusten pelkoa (Hine 2000: 118). Identiteettileikit voivat olla opettavaisia ja maailmankuvaa avartavia, mutta toisaalta vapauden tunne voi johtaa myös ääri-ilmiöihin (Christopherson 2007: 3042). Normatiiviseen arkielämän viestintään verrattuna on ymmärrettävää, että anonymi verkkovuorovaikutus voidaan kokea vapauttavana.

Luvussa 2 ja 3 olen määritellyt tutkimukseni keskeisimmät käsitteet ja tarkastellut verkkovuorovaikutuksen ja anonymiteetin teoriaa sekä esitellyt niiden piirissä tehtyä tutkimusta. Käsitelmäärittelyn kautta sekä verkkokeskustelun että anonymiteetin moniulotteiset merkitykset ovat ymmärrettäviä. Verkkovuorovaikutuksen teorioita tarkastelemalta halusin tuoda esille sen, miten verkko ja sen ominaispiirteet kuten anonymiteetti ja tekstipohjaisuus, jotka ovat molemmat keskeisiä verkkokeskustelua määrittäviä piirteitä, vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen verkossa. Seuraavassa luvussa paneudun tarkemmin metodologisiin valintoihini ja niiden taustalla vaikuttaviin teoreettisiin suuntauksiin. Luvun lopussa esittelen tarkemmin myös analyysimetodini, jonka olen rakentanut kehysteorian pohjalta.

4 KEHYSANALYYSI KANSALAIKESKUSTELUN TUTKIMUKSESSA

Tässä luvussa esittelen tutkimusmetodologiset ratkaisuni, jotka tarjoavat käsitteelliset työkalut aineistoni analyysiin. Niiden avulla tarkastelen sitä, miten kehyksiä voidaan löytää kansalaiskeskustelusta, jota käydään verkon keskustelupalstalla. Käsitteelen ensin sosiaalista konstruktionismia ja sen näkymistä tutkimuksessani (luku 4.1). Tämän jälkeen tarkastelen tarkemmin kehysteoriaa (luku 4.2) sekä ongelmien kehystämistä (luku 4.3). Luvun lopussa pohdin vielä tutkimukseni luotettavuutta (luku 4.4).

4.1 Sosiaalinen konstruktionismi taustafilosofiana

Työssäni tutkin kielen käyttöä osana verkkovuorovaikutusta. Tieteenfilosofisilta lähtökohdiltaan tutkimukseni pohjaa sosiaaliseen konstruktionismiin ja sen käsityksiin tiedon todellisuutta rakentavasta luonteesta ja kielestä merkitysten välittäjänä. Tutkimusperinteen mukaan ei ole olemassa absoluuttista, kaikille yhteistä todellisuutta, vaan se syntyy kielen välityksellä sosiaalisissa prosesseissa, jotka samalla luovat ja muovaavat sitä (Berger & Luckmann 1966). Kieli nähdään ensisijaisesti merkitysten välittäjänä, ei vain ilmaisun välineenä ja sen käyttöä tutkitaan osana sosiaalisia käytäntöjä ja vuorovaikutusta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sosiaalinen konstruktionismi ei ole yksi yhtenäinen ajattelutapa, vaan sitä käytetään yleisterminä tutkimussuunnista, jotka jakavat samoja perusoletuksia tiedon sosiaalisesta rakentumisesta. Tutkimuksessani lähestyn näitä perusoletuksia kehysanalyysin kautta ja ne koskevat karkeasti jaettuna anti-essentialismia, relativismia ja tiedon sosiaalista luonnetta (vrt. Burr 2003: 2–9). Anti-essentialismilla viitataan siihen, että asioilla itsessään ei ole olemusta, vaan ne syntyvät tulkinnan kautta. Tämän vuoksi itsestään selvänä pidettyä tietoa kohtaan tulee suhtautua kriittisesti, koska asiat maailmassa voisivat olla myös toisin. (Burr 2003: 2.)

Relativismi puolestaan korostaa tiedon suhteellisuutta. Sosiaalisessa konstruktionismissa kysymys totuudesta on ongelmallinen, sillä kaikki mitä kutsutaan tiedoksi, on peräi-

sin erilaisista tavoista tulkita maailmaa. Totuus ei ole siten absoluuttinen, vaan varsin pragmaattinen käsite, jonka jokainen konstruoi omien tulkintojensa pohjalta. (Willman 2001: 65.) Aineistossani tämä näkyy esimerkiksi siten, että jokainen keskustelupalstan viesti reflektoi kirjoittajan tai hänen käyttämänsä roolin käsitystä maailmasta. Aineiston analyysissä voin ainoastaan pyrkiä ymmärtämään keskustelijaa ja sitä tilannetta, jossa hän tulkintansa tekee. Lisäksi omat tapani hahmottaa ja tulkita maailmaa vaikuttavat ymmärrykseeni, minkä johdosta analyysini lopputulos muistuttaa pikemminkin tulkinnan tulkintaa.

Jos tieto on kerran sosiaalisesti rakentunutta, käsitykset maailmasta ovat myös historia- ja kulttuurisidonnaisia, eli ne saavat arvonsa ja määreensä osana tiettyä kulttuuria, aikaa ja paikkaa (Burr 2003: 3). Verkkoaikakaudella tämä näkökulma on erityisen mielenkiintoisen, sillä esimerkiksi sata vuotta sitten tutkimukseni käsitteistö ja ajatukset olisivat olleet absurdeja. Esimerkiksi verkkokeskusteluun liittyvät mahdollisuudet ja ongelmat ovat realisoituneet vasta käytön ja kehityksen myötä, kuten myös käytettävä termistö. Tutkimukseni kuvaa siten nykyaikaa ja postmodernin, hyvinvointivaltion kansalaisen näkemyksiä verkkokulttuurista.

4.2 Kehysteoria sosiaalisten tilanteiden analyysissä

Sosiologi Erving Goffman (1974: 2) määrittelee teoksessaan *Frame Analysis* kehysanalyysin pyrkimykseksi sosiaalisen todellisuuden luonteen analyysin, joten tarkastellaan ihan ensimmäiseksi sitä, mitä sosiaalinen todellisuus hänelle merkitsee. Goffmanin mukaan sosiaalinen todellisuus sisältää sekä subjektiivisen että objektiivisen elementin: se rakentuu yksilön tajunnan ja sosiaalisen ympäristön yhteistyön tuloksena. Pelkän aistikkokokemuksen perusteella ei voida päätellä sitä, millainen sosiaalinen tapahtuma tai tilanne on kulloinkin kyseessä, sillä ihmisen kokemus todellisuudesta on sidoksissa tajunnan ulkopuoliseen maailmaan. (Goffman 1974: 2; Puroila 2002: 28.)

Kehysanalyysissä Goffmanin päähuomio kiinnittyy siis toimijan sijasta kontekstiin. Hänen mukaansa **sosiaalinen tilanne** määrää sen, miten ympäröivä maailma kullekin

yksilölle ilmenee. (Puroila 2002: 28.) Tässä tutkimuksessa sosiaalinen tilanne sijoittuu verkon keskustelupalstalle: osallistuessaan keskusteluun kansalaiset joutuvat ensin määrittelemään *mitä tilanteessa oikein tapahtuu*, jotta osaisivat toimia sen edellyttämällä tavalla. Kansalaiset tulkitsevat eri keskusteluita kehysten kautta, eli tilanteen määrittely tapahtuu kehystämällä. (Ks. Goffman 1974: 9.)

Goffmanin analyysi kiteytyy juuri **kehys**-käsitteeseen (*frame*). Kehykset antavat merkityksiä tilanteille ja toiminnalle ja tekevät niistä ymmärrettäviä: ne ovat eräänlaisia ikkunoita tai raameja, joiden kautta maailma hahmottuu ja näyttäytyy mielekkäänä (Luhtakallio 2005: 191). Kehykset sisältävät myös **ennakkomääritelmän** siitä, miten todellisuus on rakentunut (Goffman 1974: 2). Muutamia vuosia sitten brittirockyhtye Musen televisioesiintyminen perustui juuri ennakkomääritelmän hyväksikäyttöön: keikalla bändin laulaja oli siirretty vitsinä rumpujen taakse ja rumpali taas laulajan paikalle. Vaikka bändin karisma kiteytyy laulajaan, yleisö ei huomannut vaihtoa vaan hurrasi haltioissaan laulajalle, joka olikin bändin rumpali.

Esimerkkini osoittaa, että ihmisillä on vahvoja esioletuksia tilanteista, minkä vuoksi tilanteen määritelmät saattavat joskus mennä pieleen. Osallistuessaan verkkokeskusteluun kansalaiset tunnistavat tilanteen ensisijaisesti aiheen perusteella. Verkkokeskustelut ovat kuitenkin ennustamattomia ja niissä käsiteltävät asiat muuttuvat nopeasti. Aamulla aloitettu keskustelu voi käsitellä illalla jo ihan muuta. Rynäsén (2009: 60) mukaan kehysanalyysissä onkin muistettava, että tulkintaprosessissa yksittäinen tilanne saa merkityksensä vasta suhteessa kokonaisuuteen ja sen osana.

Tämä näkyy myös omassa aineistossani, jossa kansalaisten viestit muodostavat yhdessä keskustelun, mutta erikseen luettuna ne voidaan tulkita vain kommenteiksi, sillä yksittäisen viestin perusteella lukija ei välttämättä pystyisi määrittelemään tilannetta oikein. Kehysanalyysia tehtäessä aineisto on siten tärkeää hahmottaa ensin kokonaisuutena ennen tarkempaa lähilukua. Tähän tähtää myös analyysini ensimmäinen vaihe, jossa tarkastelen keskustelun sosiaalista tilannetta (ks. luku 1.2).

Sosiaalisissa tilanteissa tehdyt ennakkomääritelmät ovat myös kulttuurisidonnaisia, sillä ihmiset syntyvät valmiiksi rakentuneeseen maailmaan, jossa he omaksuvat ja oppivat merkityksen rakentumisen säännöt interaktiossa muiden kanssa (Puroila 2002: 29, 33–34). Kehystäminen reflektoi siten aina tietyn kulttuurin arvoja, normeja ja rakenteita. Tälle ajatukselle perustuu myös sosiaalinen konstruktionismi (ks. luku 4.1). Verkon keskustelupalstoilta on löydettävissä myös ihan oma opeteltava kulttuurinsa. Puhutaan internetin etiketistä, netiketistä, joka ohjaa käyttäjiä käyttäytymään vakiintuneen verkkonormiston mukaisesti (ks. esim FiCom 2007). Netikettiä on harvoin määritelty tarkasti ryhmän tarpeisiin, vaan se sisältää varsin yleisiä ohjeita ja muistuttaa muun muassa siitä, että palstoilla edellytetään samaa kohteliaisuutta kuin kasvotusten tapahtuvassa keskustelussa (Niemi-Pynttari 2007: 424). Helsingin Sanomat (2011) käyttää netiketistä esimerkiksi nimeä käytöstavat ja Ilta-Sanomat (2010) puhuu keskustelu- ja kommentointisäännöistä.

4.3 Ongelmien kehystäminen

Käyttämäni kehysanalyysin lähtökohtana on edellä mainittu Bergerin ja Luckmannin (1966) sosiaalisen konstruktionismin teoria, jota lähestyn yhteiskunnallisten ja sosiaalisten ongelmien tutkimuksen näkökulmasta. Yhteiskunnallisiksi ongelmiksi voidaan määritellä kaikki yksilöiden tai ryhmien tekemät väitteet epäoikeudenmukaisista, moraalittomista tai haitallisista epäkohdista sekä vaatimukset jonkin poikkeavan asiantilan muuttamiseksi tai parantamiseksi. Ongelmanmäärittelyyn voivat vaikuttaa kaikki ne yhteiskunnan jäsenet, jotka tavalla tai toisella osallistuvat näiden vaatimusten tekemiseen. (Spector & Kitsuse 2009: 75, 79.)

Tutkimuksessani tarkastelen nimipakkoa verkkokeskustelussa yhteiskunnallisena ongelmana, sillä tuhannet kansalaiset kokevat vaatimuksen nimellä esiintymisestä epäoikeudenmukaisena. Aiheesta on väännetty kättä julkisessa keskustelussa erityisen näkyvästi vuoden 2010 alusta lähtien. Kansalaisten lisäksi niin presidentti kuin suuret mediatalot ovat osallistuneet ongelman määrittelyyn, mutta tutkimuksessani keskityn kuvaamaan kansalaisten kokemuksia aiheesta.

Spectorin ja Kitsusen (2009: 5) mukaan asiat ja tilanteet muodostuvat yhteiskunnallisiksi ongelmiksi vasta yksilöiden määrittelyprosessin tuloksena. Ongelmia ei siten ole valmiina olemassa, vaan ne ovat yksilön tai yhteisön luomia sosiaalisia konstruktioita. Eli toisin sanoen nimellä esiintyminen on muodostunut ongelmaksi vasta julkisen keskustelun tuloksena. Kehysanalyysin avulla voin selvittää nimellä esiintymisen ongelmia verkkokeskustelussa. Seuraavaksi käsittelem oman analyysini kannalta keskeistä kehystämistä: kehysten funktioita ja kehystämisen keinoja.

4.3.1 Kehysten funktiot

Verkon keskustelupalstoilla kansalaiset käyttävät erilaisia kehystämisen keinoja viestinsä tueksi. Benford ja Snow (2000: 615) erottavat kehyksistä kolme ydinfunktiota, joiden avulla ongelmia voidaan määritellä ja ratkaista sekä tilannetta kehittää. Käytän funktioita apuna aineistoni käsittelyssä: niiden avulla tarkastelen keskustelijoiden tapoja kehystää nimellä esiintymisen ongelmia.

Kehysanalyysi aloitetaan ongelmien identifioinnilla sekä sen syiden ja syyllisten tai aiheuttajan etsimisellä. Benford ja Snow (2000: 615) nimittävät tätä *diagnostiseksi kehystämiseksi*. Syiden ja syyllisten osoittaminen ja nimeäminen helpottaa tilanteen ymmärtämistä ja ongelmien tunnistamista. Väliwerrosen (1996: 109) mukaan ongelman määrittelyyn voi osallistua lukuisia toimijoita kuten toimittajia, viranomaisia, poliitikoita ja kansalaisia. (Emt.) Diagnostista kehystämistä tutkin ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla: **miten nimellä esiintymisen ongelmia määritellään?**

Kun ongelmat on identifioitu ja niiden aiheuttajat löydetty, ongelmille etsitään ratkaisuja ja kehitetään strategioita suunnitelmien toteuttamiseksi. Tätä on *prognostinen kehystäminen*. Ratkaisujen lisäksi voidaan kehitellä vaihtoehtoisia tapoja toimia ja tehdä niistä hypoteeseja (Della Porta & Diani 2006: 77). Diagnostisen ja prognostisen kehystämisen tavoitteena on aikaansaada konsensus: ongelmien tunnistamisella ja syiden selvittämisellä pyritään etsimään ratkaisuja. (Benford & Snow 2000: 615–616.)

Prognostisia elementtejä voi olla lukuisia erilaisia ryhmän sisällä. Tämä näkyy erityisesti omassa aineistossani, sillä ongelmanmäärittelijöitä on yhtä monta kuin verkkokeskusteluun osallistuneita, eli kymmenittäin. Kansalaisten arvomaailma vaihtelee, mikä luonnollisesti vaikuttaa kokemukseen anonyymina ja nimellä esiintymisestä. Prognostista kehystämistä tutkin toisen tutkimuskysymyksen avulla: **miten nimellä esiintymisen ongelmia voidaan ratkaista?**

Motivoivalla kehystämällä yritetään saada omalle ongelmanmäärittelylle tukea, jotta se voitaisiin ratkaista. Siinä perustellaan ja kannustetaan toimintaan ryhtymiselle (Väliverronen 1996: 109). Motivoivan kehystämisen tapoja ovat muun muassa sanavalinnat: kielen avulla toimijat vetoavat yleisöön ja osoittavat ongelman vakavuuden, ajankohtaisuuden, vaikuttavuuden ja koskettavuuden (Benford & Snow 2000: 618). Motivoivaa kehystämistä tutkin kolmannen tutkimuskysymyksen avulla: **miten verkkokeskusteleua voi kehittää?**

Seuraavaksi esittelen kehystämisessä käytettyjä keinoja, sillä niiden kautta ongelmien luonne tarkentuu. Näitä selvitän kysymällä aineistoltani: **miten kansalaiset artikkeloivat ja vahvistavat nimellä esiintymisen ongelmia?**

4.3.2 Kehystämisen keinot

Kehysten funktioiden lisäksi kehyksiä konstruoidaan artikuloinnilla ja vahvistamisella. *Artikuloimalla* kehykset saavat muotonsa ja tarkentuvat: ne ”puetaan sanoiksi” toimijoiden välisessä kommunikoinnissa. Tärkeää tässä prosessissa ei ole niinkään uusien ideoiden vaan tuoreiden näkökulmien ja tulkintojen luominen. *Vahvistaminen* puolestaan viittaa kansalaisten tapaan suosia ja korostaa tiettyjä kehyksiä. Vahvistamista tehdään esimerkiksi iskulauseilla ja sanavalinnoilla. (Benford & Snow 2000: 623–624.) Muita kehystämisen keinoja voivat olla esimerkiksi metaforat, kuvailut, esimerkit ja moraaliset väittämät (Väliverronen 2002; Zhou & Moy 2007: 80).

Kaikki kehykset eivät ole yhtä relevantteja, vaan tietyt aiheet, uskomukset ja näkökulmat nousevat toisia tärkeämmiksi symboloiden lopulta aiheen kokonaisuutta (Benford & Snow 2000: 624). Kehykset voivat sisältää myös sisäkkäisiä kehyksiä, jotka suuntaavat ongelmista tehtyjä tulkintoja ja lisäävät määritelmiin tulkintakerroksia (ks. Goffman 1974, 25, 82). Verkon keskustelupalstoilla kansalaiset pyrkivät luomaan nimellä esiintymisen ongelmille sellaisia merkitysrakenteita, jotka saavat kannatusta ja tukea muiden silmissä. Yksikään kansalainen ei kykene syöttämään yleisölleen haluamaansa kuvaa todellisuudesta ilman kilpailua, sillä vastustajat, yleisö ja media muodostavat samanlaisesti omia kehyksiään ja luovat vastakehyksiä. Kehykset rakentuvat ja kehittyvät siis osana kansalaisten välistä *kehystämiskilpailua*. (Ks. Väliverronen 1996: 89; 2002.)

Della Portan ja Dianin (2006: 79–82) mukaan kannatusta saavat sellaiset kehykset, jotka ovat keskeisiä eli niiden tulisi koskettaa ihmisten elämän tärkeitä ja merkityksellisiä asioita, olla uskottavia ja tarpeeksi yleisiä. Onnistuneessa kehystämisessä viestin lähettäjä usein linkittää oman toimintansa, tavoitteensa ja ideologiansa koskettamaan jollakin tavoin vastaanottajien mielenkiinnonkohteita, arvoja tai uskomuksia. Näiden lisäksi kehykset tulisi sijoittaa laajempaan kulttuuriseen kontekstiin vaikuttavuuden eksplikoimiseksi. (Emt.)

Tässä luvussa olen läpikäynyt kehysteoriaa ja sen näkymistä tutkimuksessani sekä hahmotellut aineiston analyysiin sopivaa metodologiaa. Seuraavaksi pohdin tutkimukseni luotettavuutta, minkä jälkeen siirryn tuloksien esittelyyn luvussa 5.

4.4. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tieteenteoreettiset taustasitoumukset näkyvät tutkimuksessani myös käsitteellisellä tasolla. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan kieli on sosiaalisesti rakentunutta, mikä tarkoittaa sitä, että myös tutkimus itsessään on kielellinen konstruktio. Käyttämäni kieli reflektoi käsitystäni todellisuudesta, ja näin ollen oma tutkimukseni on loppujen lopuksi subjektiivinen tulkinta nimellä esiintymisen ongelmista. Tutkimuksen teon lisäksi, sen

raportointi on arvosidonnaista, sillä sanavalintani vaikuttavat tiedon luonteeseen, vaikka pyrin objektiiviseen kuvaukseen.

Pyrin parantamaan tulosteni luotettavuutta käymällä aineistoa läpi systemaattisesti ja useaan otteeseen. Aineiston analyysissä käytän apuna sekä kehysteoriaa että aikaisempia tutkimuksia liittyen anonymiteetin vaikutuksiin. Analyysin läpinäkyvyyttä parannan kuvaamalla analyysin suorittamisen yksiselitteisesti luvussa 5.1. Kirjaan myös tulokset taulukoihin, jotta ne olisivat helpommin hahmotettavissa. Luotettavuutta pyrin lisäämään myös esittämällä aineistostani esimerkkejä ja lainauksia. Niiden avulla lukija voi arvioida tulkintani mielekkyyttä.

Tuloksieni yleistettävyyteen vaikuttaa käytetty aineisto ja metodi (ks. esim. Eskola & Suoranta 1998). Vaikka aineisto on kattava esitys nimellä esiintymisen ongelmista, haastattelututkimuksella tuloksiin olisi saanut lisää syvyyttä. Tämän työn puitteissa sen suorittamiselle ei kuitenkaan ollut resursseja. Uskon metodini mittaavan tutkimusongelman kannalta relevantteja asioita, sillä olen muokannut sen omaan tutkimukseeni sopivaksi. Hyödynnän Goffmanin lisäksi myös muiden teoreetikkojen näkemyksiä kehysanalyysistä, sillä Goffman on yksi ristiriitaisimmin tulkituista teoreetikoista (ks. Puroila 2002; Kitzinger 2007: 138). Lisäksi hän ei tarjoa varsinaista analyysimetodia, vaan jokainen tutkija joutuu rakentamaan sen itse tutkimukseensa sopivaksi. Kehysanalyysissä eri lähestymistavat ja tieteen suuntaukset kehysteoriaan eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois, vaan ne voidaan nähdä toisiaan täydentävinä. (Puroila 2002: 25.)

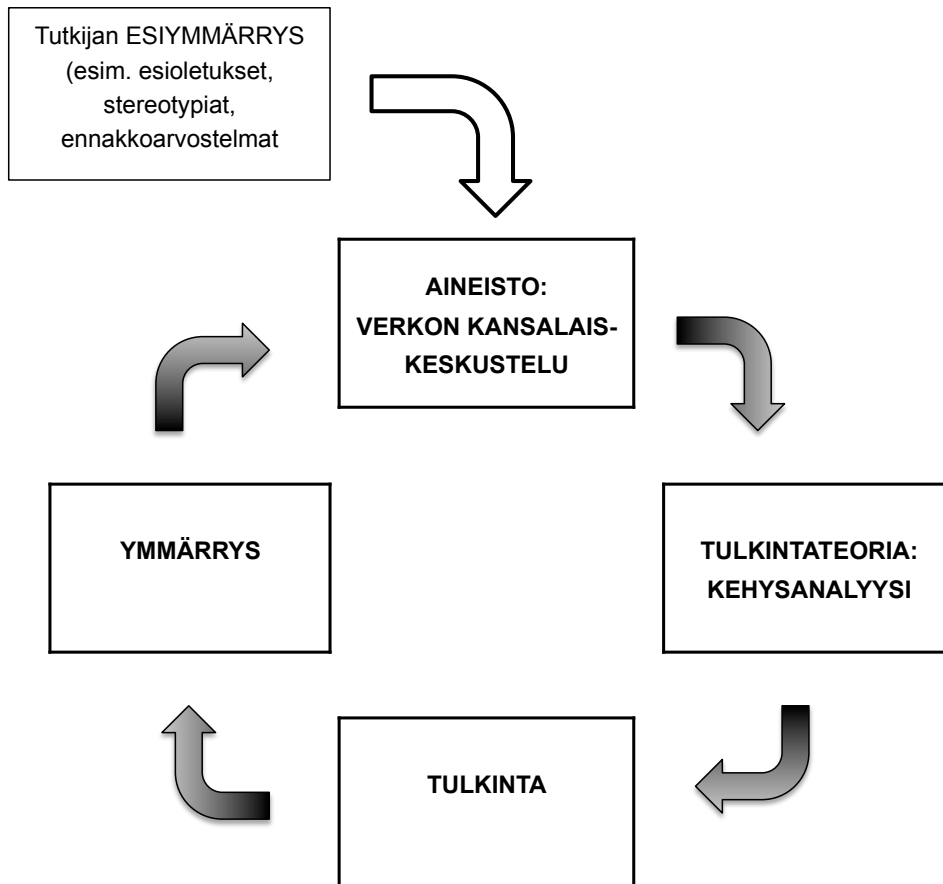
5 NIMIPAKON KEHYKSET VERKKOKESKUSTELUSSA

Tässä luvussa selvitän kehysanalyysin avulla, millaisia ongelmia liittyy nimellä esiintymiseen verkkokeskustelussa. Ongelmat olen koonnut nimipakon kehyksiksi, sillä verkkokeskustelijat kokivat Helsingin Sanomien esittämän kysymyksen ”Pitäisikö verkkokeskustelu sallia vain nimellä?” nimipakkona. Aineistoni koostuu 246 kansalaisviestistä. Kuvaan ensin analyysin suorittamista (luku 5.1) ja aineistoni kansalaiskeskustelun kulkua ja sen sosiaalista tilannetta (luku 5.2). Tämän jälkeen siirryn tulosten esittelyyn.

Analyysini tuloksena syntyi kolme nimipakon kehystä. Ensin käsittelen **uhan kehystä** (luku 5.3) ja sen sisältämiä sisäkkäisiä kehyksiä, **yksityisyyden kehystä** (luku 5.3.1), **vapauden kehystä** (luku 5.3.2) ja **tasa-arvon kehystä** (luku 5.3.3). Toiseksi tarkastelen **ratkaisun ja kehittämisen kehystä** (luku 5.4) ja kolmanneksi **verkkokulttuurin kehystä** (luku 5.5). Lopuksi esitän vielä yhteenvedon nimipakon kehyksistä (luku 5.6).

5.1 Analyysin suorittaminen

Kuten aineistolähtöisessä tutkimuksessa yleensä, myös oma tutkimukseni eteni kehämaisesti. Kuvio 2 havainnollistaa tutkimusprosessin kulkua seuraavasti:

Kuvio 2. Tutkimuksen kulku (ks. Ryynänen 2009: 57)

Ensin perehdyin aineistooni ja valitsemaani tulkintateoriaan, kehysanalyysiin. Sen käyttäminen auttoi tulkinnan rajaamisessa. Tämän jälkeen tulkitsin verkon kansalaiskeskustelua, ja tavoitteenani oli ymmärtää nimellä esiintymisen ongelmia. Lopuksi palasin aineistooni ja teoriaani, joita tulkitsin uudelleen ensimmäisellä kierroksella muodostuneen ymmärryksen valossa. Kiersin kuviossa 2 esitettyä teoreettista kehää, kunnes ymmärrykseni ei enää tarkentunut tai muuttunut tulkinnessa. Huomioitavaa on, että tutkijan esiymmärrys vaikuttaa aina tehtyyn tulkintaan.

Kansalaiset, eli tutkimukseni viitekehysessä verkkokeskustelijat, toimivat kehystäjinä aineistossani. Heitä oli kymmenittäin, mikä loi oman haasteensa tulkintaan. Aineiston

hahmottamisen helpottamiseksi tukeuduin viiteen lähtökohtaan (vrt. Puroila 2002: 47), joihin palasin analyysini eri vaiheissa.

1. Verkkokeskustelijat voivat tulkita keskusteluita erilaisten kehysten kautta.
2. Verkkokeskustelijat voivat käyttää yhtä aikaa useita kehyksiä.
3. Verkkokeskustelijat voivat vaihtaa kehyksiä keskusteluissa.
4. Verkkokeskustelijat muokkaavat kehyksiä vuorovaikutuksessa.
5. Verkkokeskustelijat konstruoivat kehyksiä arvojensa pohjalta.

Analyysini koostui useista analyysikierroksista. Ensimmäisen lukukerran perusteella muodostin ennakkokäsityksen siitä, mitä aineistosta on mahdollisesta löydettävissä. Tämän jälkeen analyysini eteni vaiheittain, sillä tutkimuskysymykseni olivat eritasoisia ja kerrostuneita eikä niiden hahmottaminen yhdellä kertaa onnistunut. Kaiken kaikkiaan analyysivaiheita syntyi neljä.

Ensimmäisessä vaiheessa pyrin hahmottamaan aineistotani sen tunnuspiirteet eli tarkastelin keskustelun rakentumista ja sen sosiaalista tilannetta aineiston kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Samalla tein alustavaa hahmotelmaa eri teemoista, joita aineistoni sisälsi. Ensimmäinen vaihe loi pohjan myös **toiselle vaiheelle**, jossa tarkastelin kehysten funktioita eli etsin aineistosta diagnostista, prognostista ja motivoivaa kehystämistä. Kävin aineistoani systemaattisesti läpi seuraavien kysymysten avulla:

1. *Miten keskustelijat määrittelevät ongelmia?*
 - *Kuka on syyllinen?*
 - *Mikä on ongelman syy?*
 - *Millaisia seurauksia ongelmilla on?*
2. *Miten keskustelijat ratkaisisivat ongelmia?*
3. *Miten keskustelijat kehittäisivät verkkokeskustelua?*

Kysymysten avulla kokosin listoihin ongelmia kuvaavia määritelmiä, niiden syitä, syyllisiä ja seurauksia sekä ongelmien ratkaisuehdotuksia ja verkkokeskustelun kehitysideoita. Kansalaisten käyttämistä erilaisista puhetavoista ja argumenteista kokosin laajempia teemoja niitä yhdistävien tekijöiden mukaan. Nämä teemat olivat alustavia kehyksiä nimellä esiintymisen ongelmista verkkokeskustelussa.

Analyysini toinen vaihe oli haasteellisin, sillä eri kehysten funktioita löytyi samoista viesteistä. Ratkaisin ongelman analyysin **kolmannessa vaiheessa**, jossa tarkastelin kehystämisen keinoja eli sitä, miten ongelmia artikuloitiin ja vahvistettiin. Näiden avulla pystyin hahmottamaan viestien pääargumentit ja hallitsevat piirteet, joiden perusteella osasin sijoittaa ne oikeisiin kehyksiin. Kolmannessa vaiheessa etsin siis aineistosta kehyksiä rakentavia ilmaisuja, kuten esimerkkejä, iskulauseita ja metaforia. Tämän tarkoituksena oli varmistaa, että olin jaotellut viestit ongelman määrittelyn kannalta oikeisiin kehyksiin. Kolmas vaihe selkeytti kehyksiä entisestään ja syvensi analyysiani.

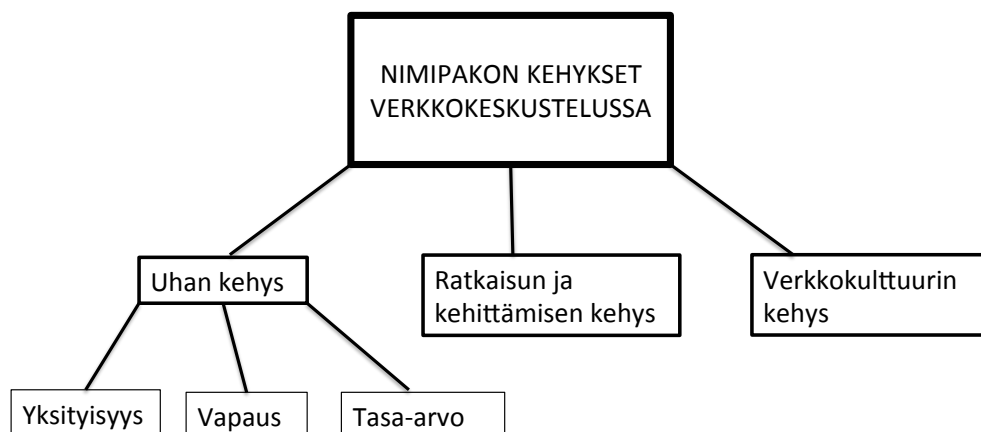
Neljännessä vaiheessa listasin kehyksiä kuvaavat pääargumentit, kehystämisen keinot ja kielelliset piirteet. Näiden perusteella pystyin nimeämään analyysin tuloksena syntyneet kehykset. Ennen nimeämistä pohdin neljättä tutkimuskysymystäni:

4. *Miten kehykset ilmentävät ja kuvaavat yhteiskunnassa vallitsevia ajattelutapoja sekä kulttuurisia arvoja?*

Kysymyksen tarkoituksena oli suunnata kehysten nimeämistä niin, että ne huomioisivat myös sen ajan ja paikan, jossa ne ovat syntyneet.

Tässä luvussa olen koontanut kehysten pääargumentit ja kehystämisen keinot taulukoihin. Pääargumentit olen kursivoinut tekstistä, jotta ne olisivat helpommin hahmotettavissa. Olen havainnollistanut kehystämisen keinoja ja piirteitä aineistosta poimittujen esimerkkien avulla. Esimerkkien yhteydessä en mainitse verkkokeskusteluviestin kirjoittaneen henkilön nimeä tai nimimerkkiä, sillä se ei ole relevanttia itse viestin sisällön kannalta. Olen kuitenkin merkinnyt viestin julkaisemisajan, minkä perusteella esimerkit on jäljitettävissä aineistostani.

Analyysini tuloksena syntyi kolme kehystä, jotka kuvaavat kansalaisten kokemuksia nimellä esiintymisen ongelmista. Kehykset ovat nimipakon kehyyksiä, sillä verkkokeskustelijat nimittivät ongelmaa nimipakoksi. Nimipakon kehykset ja niiden sisäkkäiset kehykset on esitetty kuviossa 3:

Kuvio 3. Nimipakon kehukset verkkokeskustelussa

Uhan kehys muodostui kaikkein hallitsevammaksi ja moniulotteisimmaksi kehyykseksi aineistossani. Uhan kehyyksessä nimipakko koetaan yksityisyyttä, vapautta ja tasa-arvoa uhkaavana tekijänä. Nämä kolme kantavaa teemaa ovat uhan kehyyksen sisäkkäisiä kehyyksiä (ks. kuvio 3). Jokainen kehyyksistä sisältää edelleen omat pääargumenttinsa, joiden kautta nimipakon uhkaa argumentoidaan. Kehykset kuuluvat uhan kehyykseen, sillä uhka on niiden hallitseva piirre. Kehyyksissä korostuu myös epäoikeudenmukaisuus sekä kahtiajako tavallisen kansalaisen ja valtaapitävien välillä. Uhan kehyyksessä kehystäminen on *diagnostista*: syiden etsintää, syyllisten nimeämistä ja seurausten osoittamista.

Ratkaisun ja kehittämisen kehyyksen pääargumentit liittyvät nimensä mukaisesti ongelmien ratkaisuun ja verkkokeskustelun kehittämiseen. Tässä kehyyksessä kehystäminen on *prognostista* ja *motivoivaa*: siinä nimipakolle etsitään ratkaisuja ja verkkokes-

kustelujen toteuttamisesta annetaan konkreettisia kehitysehdotuksia. Kehyksessä korostuu kokonaisvaltainen lähestymistapa nimipakon vaikutuksiin.

Verkkokulttuurin kehys ilmentää tieto- ja viestintäteknologian kehityksestä seuranneita yhteiskunnallisia muutoksia. Siinä nimipakko argumentoidaan sellaisten ihmisten vaatimukseksi, jotka eivät ymmärrä verkkokulttuuria. Verkkokulttuurin kehys sisältää kaikkia kehysten funktioita: *diagnostista, prognostista ja motivoivaa*.

Olen koonnut nimipakon kehukset ja niiden funktiot taulukkoon 1 seuraavasti:

Taulukko 1. Nimipakon kehukset ja niiden funktiot

Kehys	Uhka	Ratkaisu ja kehittäminen	Verkkokulttuuri
Funktio	Diagnostinen	Prognostinen Motivoiva	Diagnostinen Prognostinen Motivoiva

Tarkastelen jokaista taulukon 1 kehystä ja niissä esiintyvää kehystämistä seuraavissa alaluvuissa. Kuvaan ensin uhan kehystä yleisesti luvussa 5.3 ja sen jälkeen siirryn tarkastelemaan tämän kehysten sisäkkäisiä kehäksiä: ensin yksityisyyden kehystä (luku 5.3.1), toiseksi vapauden kehystä (luku 5.3.2) ja kolmanneksi tasa-arvon kehystä (luku 5.3.3). Tämän jälkeen kuvaan ratkaisun ja kehittämisen kehystä luvussa 5.4 ja verkkokulttuurin kehystä luvussa 5.5. Kokoan tulokset yhteen luvussa 5.6.

Ennen kehysten kuvausta tarkastelen vielä, millaisen sosiaalisen tilanteen aineistoni muodostaa. Sosiaalisen tilanteen analyysissä hyödynnän Goffmanin (1974) kehysteoriaa (ks.luku 4.2).

5.2 Kansalaiskeskustelun rakentuminen ja sen sosiaalinen tilanne

Kansalaiskeskustelu nimellä esiintymisen ongelmista alkoi Helsingin Sanomien keskustelupalstalla 27.4.2010. Verkkokeskustelu muodosti kolmen vuorokauden ajaksi **sosiaalisen tilanteen**. Keskusteluun osallistuessaan kansalaiset joutuivat ensin määrittelemään ”*mitä tilanteessa oikein tapahtuu*”. **Tilanteen määrittelyn** apuna kansalaiset käyttivät keskustelun alustusta sekä muiden viestejä ja kommentteja. Päivän kysymystä oli alustettu seuraavanlaisella tekstillä:

”Verkon keskustelupalstat ovat parantaneet yleisön mahdollisuuksia saada äänensä kuuluviin. Samalla palstat ovat täyttyneet kovaäänisistä huudoista, valistumattomista ennakkoluuloista ja mustavalkoisista mielipiteistä.”
(HS 2010a.)

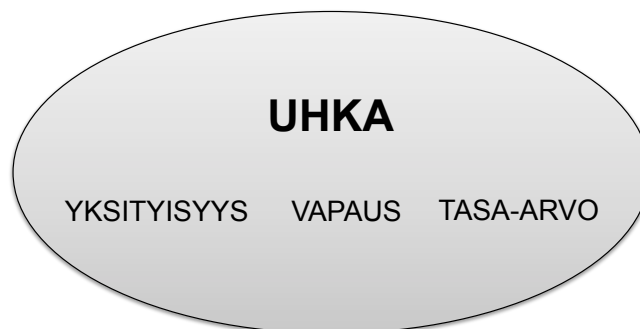
Sekä tämä alustus että muiden viestit aiheesta vaikuttivat siihen, millaisen **ennakkomääritelmän** kansalaiset muodostivat tilanteensa ja aiheesta. Syntynyt ennakkomääritelmä vaikutti puolestaan kehystämisen tapaan. Toimituksen kirjoittama alustus asetti anonymiteetille kaksi eri lähestymistapaa: se on joko hyödyllistä tai haitallista. Näin ollen osallistuessaan keskusteluun kansalainen joutui ensin valitsemaan oman näkökantansa: kirjoittamalla kommentin hän pystyi joko puolustamaan tai vastustamaan nimipakkoa verkkokeskustelussa. Keskustelun lähtökohta ei täten ollut neutraali, vaan se muistutti pikemminkin kiistaa ja sen alustus kutsui kansalaiset mukaan *kehystämiskilpailuun*, jossa oma puoli oli valittava.

Suurimmassa osassa viestejä keskityttiin kuvaamaan nimellä esiintymisen ongelmia, vaikka yhtä hyvin nimipakkoa oltaisiin voitu puolustaa. Tutkimukseni kannalta tämä oli hedelmällistä, sillä kuvaan pelkästään ongelmia. Aineistossani kansalaiset argumentoivat systemaattisesti anonymiteetin puolesta ja keskittyivät osoittamaan nimellä esiintymiseen liittyviä ongelmia. Seuraavaksi siirryn tuloksieni esittelyyn ja niiden tarkempaan analyysiin.

5.3 Uhan kehys

Aineistossani uhan kehys painottaa nimipakkoa epäoikeudenmukaisena ja kansalaisia riistävänä asiana, mikä vahvistaa uhan vaikutelmaa. Kehykselle tyypillisiä kielellisiä piirteitä ovat iskulauseet (*”nimettömyys vapauttaa”*) sekä liioittelu ja kysymysten esittäminen (*”minkälaisessa yhteiskunnassa nämä yltiömoralistiset talibanit oikein kuvittelevat elävänsä?”*). Kehyksessä käytetään myös esimerkkejä ja metaforia (*”nettikeskustelu on avoimen yhteiskunnan helmi”*).

Uhan kehys sisältää kolme kantavaa teemaa, joiden avulla nimellä esiintymisen ongelmia määritellään. Nämä lisäävät kehukseen tulkintakerroksia. Kuvio 4 havainnollistaa uhan kehysten moniulotteisuutta.

Kuvio 4. Uhan kehysten sisäkkäiset kehukset

Seuraavissa alaluvuissa kuvaan kuvion 4 sisäkkäisten kehysten pääargumentit ja kehystämisen keinot.

5.3.1 Yksityisyys

Yksityisyyden kehyksessä nimipakko esitetään vahvasti yksityisyyden suojaa uhkaavana ja rikkovana tekijänä. Nimipakko *artikuloidaan* turvallisuusriskiksi ja sen pelätään aiheuttavan syrjintää. Taulukosta 2 ilmenee kehysten pääargumentit.

Taulukko 2. Yksityisyyden argumentit

Kehys	YKSITYISYYS
Argumentit	Nimipakko uhkaa yksityisyyttä Nimipakko on turvallisuusriski Nimipakko lisää syrjintää

Taulukon 2 argumenttien lisäksi kehystä rakennetaan ongelman määrittelyllä, syyllisten ja syiden nimeämisellä, seurausten osoittamisella sekä erilaisilla kielellisillä piirteillä. Nämä olen koonnut taulukkoon 3 seuraavasti:

Taulukko 3. Kehystämisen keinot yksityisyyden kehyksessä

KEHYSTÄMISEN KEINOT	
Ongelman määrittely	Uhka yksityisyyden suojalle
Syyliset, syyt	Yhteiskunta, valtaapitävät, nimipakon kannattajat, tietoturva, yleinen turvallisuus
Seuraukset	Syrjintä, keskustelun tason lasku, turvallisuusriski, hegemonian ylläpito
Kielelliset piirteet	Esimerkit, iskulauseet, vertaukset

Kehysanalyysissa ongelman määrittely alkaa usein syyllisten nimeämisellä, sillä se helpottaa ongelmien tunnistamista (ks. Väliverronen 2002). Yksityisyyden kehyksessä *yksityisyyttä uhkaavia* syyllisiä ovat yhteiskunta, vallan hallitsijat ja nimipakon kannattajat.

Nimipakkoa vastustetaan tietoturvan ja yleisen turvallisuuden nimissä (ks. Taulukko 3).
Esimerkit 1, 2 ja 3 havainnollistavat syyllisten nimeämistä.

- (1) Järkyttävää, jos näin käy. Omalla nimellä on mahdoton kirjoittaa tällaisessa **yhteiskunnassa** kuin mitä Suomi on. Liian pienet kuviot ja liian nopeasti joutuisi syrjityksi, jopa vainotuksi. Monet ikävät asiat jäisi pimentoon, jos pitäisi kirjoittaa omalla nimellä. "Pieni ihminen" on todella pieni tässä yhteiskunnassa. **Virkamiesten, esimiesten** jne. pitäisi olla sivistyneitä (sydämestään), jotta täällä uskaltaisi kirjoittaa omalla nimellä. (27.3.2010 16:42)

Esimerkissä 1 syylliseksi koetaan sekä yhteiskunta että valtiovallan edustajat. Esimerkki ilmentää myös taulukossa 2 esitettyä pääargumenttia, *nimipakko lisää syrjintää* sekä kansalaisten kokemuksia nimipakon seurauksista: tässä sen katsotaan laskevan keskustelun tasoa. Esimerkissä 2 syyllisten nimeäminen jatkuu seuraavasti:

- (2) Oikealla nimellä kirjoittamista ajavat vain he ketkä omaavat julkisesti hyväksyttävän mielipiteen (joka on nyt, että lisää mamuja suomeen). He haluavat saada eri mieltä olevien nimet julki jotta voivat sitten julkisesti haukkua ja solvata heitä rasisteiksi yms. Halla-ahon tapaus näytti tämän hyvin selkeästi. Hän esiintyi omalla nimellään ja häntä on solvattu yle:n uutisissakin rotutohtoriksi yms. tähänhän nimeä haluavat tähtäävät. (28.3.2010 11:51)

Esimerkissä 2 nimipakon kannattajat nimetään syyllisiksi ja samalla suomalaista yhteiskuntaa syyllistetään suvaitsemattomuudesta. Esimerkissä uhan kehystämistä *vahvistetaan* tunnetun esimerkin (*Halla-ahon tapaus*) avulla. Lisäksi esimerkki havainnollistaa vapauden kehystä (ks. luku 5.4.2), sillä siinä kyseenalaistetaan sananvapauden toteutuminen Suomessa. Aineistossani yksityisyyden ja vapauden kehys usein täydentävätkin toisiaan, kuten myös esimerkistä 3 ilmenee:

- (3) **Sananvapauden** takia hyväksyn nimimerkit. Se on myös **turvallisuuskysymys**, maailmassa on kaikenlaisia vainohulluja. Eläkeläisillä ei ole enää mitään väliä, heitä ei koske sananlasku "sen lauluja laulat jonka leipää syöt". Niin se vaan on, että mielipiteet ja toisenlaiset tiedot ovat vaarallisia, vai onko jollain hyviä argumentteja päinvastaisesta. – – (28.3.2010 9:41)

Kun syyt on etsitty ja syylliset nimetty, kehysanalyysissa siirrytään ongelmien seurausten osoittamiseen (ks. Väliverronen 2002). Yksityisyyden kehyksessä nimipakko esitetään ennen kaikkea omaa integriteettiä eli koskemattomuutta uhkavana tekijänä. Tämä on ymmärrettävää, sillä verkossa kasvottomana on helppo loukata henkilöitä, jotka paljastavat yksilöllisyytensä (ks. Mäkinen 2006: 178). Esimerkit 4 ja 5 havainnollistavat koskemattomuuden tärkeyttä syrjinnän estämiseksi.

- (4) Nimerkkikirjoittamista kannatan, koska netti vilisee monenlaista viheltäjää joilta on osa "muumeista" karannut laaksosta ja näinollen omalla nimellä esiintyminen saattaa tuottaa kohtuuttomia fyysiseen koskemattomuuteen kohdistuvia riskejä. (27.3.2010 19:51)
- (5) En kannata pakollista nimen käyttöä. Se merkitsisi sitä, että en voisi sanoa juuri mitään, jos en halua vihaa päälleni. Ihailen eniten juuri niitä kirjoittajia, jotka uskaltavat poiketa massasta, ainakin jos heillä on asiaa. He ovat keskustelun suola. Sellainen loppuisi, jos mielipiteitä ei sallittaisi nimimerkillä. Rohkeiden mielipiteiden esittäjät saisivat jopa varoa henkensä puolesta. Vähintäänkin heidät leimattaisiin jyrkästi. -- (27.3.2010 18:36)

Yksityisyyden kehyksessä nimipakko *artikuloidaan* myös tietoturvariskiksi, kuten esimerkeissä 6 ja 7. Esimerkit havainnollistavat samalla yksityisyyden kehyyksen pääargumentteja: *nimipakko uhkaa yksityisyyttä ja nimipakko on turvallisuusriski*.

- (6) Yleinen neuvo on, että **Internetiin kannattaa laittaa mahdollisimman vähän tietoa omasta itsestään**, koska sitä tietoa ei saa sieltä pois. Yhdysvalloissa on jo tapauksia, missä ihmisiä on irtisanottu facebookista löytyvien tekstien ja kuvien perusteella. Työnantajat voivat hakea verkosta tietoa työnhakijoista - vaikka se olisikin laissa kiellettyä. Mitä jos potentiaalinen työnantaja ei hyväksy työnhakijan verkossa omalla nimellään ilmaisemia mielipiteitä? Sekin riski on olemassa, että rikolliset keksivät ikävän tavan käyttää mielipiteitä yksittäisiä ihmisiä vastaan. **Henkilöllisyysvarkauksia** tapahtuu jo nyt laajassa mitassa. -- (28.3.2010 8:54)
- (7) Säännöllinen nettikirjoittelu omalla nimellä tulee väistämättä paljastamaan henkilöstä enemmän tietoa kuin mitä hän on tarkoittanut. Vaikka kirjoitukset olisivatkin olleet aina harkittuja, ne on hakujen avulla helppo yhdistää kokonaisuudeksi, joka saattaa tuoda esille hyvinkin **arkaluonteista tietoa**. Edes samana pysyvä ja mainetta kerännyt nimimerkkikään ei välttämättä suoja, sillä se on helppo

yhdistää todelliseen henkilöön kirjoitustyylin tai erityisen aihealueen perusteella.

Jos esimerkiksi itse olisin postannut kaikki sanottavani viidentoista vuoden aikana omalla nimelläni, joku kiinnostunut saisi tietää minusta lähes kaiken. Vaikka eläisi miten nuhteetonta ja lainkuuliaista elämää, ei varmasti tunnu tarkoituksenmukaiselta, että naapuri tai tuleva työnantaja voi saada käsiinsä **huomattavan määrän persoonaa koskevaa tietoa**. – – (28.3.2010 13:35)

Esimerkissä 6 uhkaa yksityisyydelle *vahvistetaan* konkreettisella esimerkillä: “*yhdysvalloissa on jo tapauksia*”. Esimerkissä 7 taas vedotaan järkeen ja nimipakon aiheuttamiin seurauksiin, kuten siihen, että verkkokeskustelujen perusteella voidaan muodostaa henkilötietorekistereitä. Esimerkissä edes pseudonyymina esiintymistä ei koeta turvallisenä.

Niemi-Pynttärin (2007: 421–422) mukaan nimimerkin käyttö ei olekaan verrattavissa anonyymina kirjoittamiseen, sillä usein käytetty nimimerkki voi muodostua hyvinkin tunnistettavaksi hahmoksi verkkojulkisuudessa. Myös vihjeteorioiden SIP-näkökulma argumentoi vihjeettömyyttä vastaan: sen mukaan verkkovuorovaikutus sisältää sosiaalisia vihjeitä, jotka paljastavat tietoa kirjoittajasta (ks. luku 3.2.1). Toisin sanoen nimimerkkikirjoittelu ei välttämättä takaa henkilölle tunnistamattomuutta.

Yksityisyyden kehyksessä uhan tuntua *vahvistetaan* myös erilaisilla iskulauseilla (esimerkit 8 ja 9) sekä esimerkeillä ja vertauksilla (esimerkit 10, 11 ja 12).

- (8) **Joka** maassa vainotaan (28.3.2010 9:41)
- (9) Nimerkki on **yksilösuoja** (28.3.2010 12:00)
- (10) Toteutetaan tuo samana päivänä kun **toimittajien lähdesuoja** poistetaan. Turha heidänkään on käyttää tietolähteinään kaikenkarvaisia puskastahuutelijoita. Rehellisesti vaan omalla nimellä visertelemään tiedot julki lehdessä. Kasvokuvan kera. (28.3.2010 13:22)
- (11) Jos ei asioihin saa tunnistamattomana ottaa kantaa, on tämä vain väliaskel siihen että **vaalikopissa** täytyy kannanottoon nimeltä äänestyslippu kirjoittaa nimensä ja sosiaaliturvatunnuksensa. (28.3.2010

13:23)

- (12) Tähänkö perustuu HS:n politiikka julkaista **pääkirjoitukset** anonyymisti toisin kuin useimmat suomalaiset sanomalehdet? (28.3.2010 13:26)

Esimerkissä 8 kehystämisen keinona käytetään yleistettävyyttä (joka), ja esimerkissä 9 nimimerkistä on tehnyt turvallisuuden metafora. Esimerkeissä 10, 11 ja 12 taas anonyymiteetin tukena käytetään esimerkkejä vastaavanlaisista ilmiöistä. Näissä nimettömyyttä vahvistetaan vertaamalla sitä toimittajien lähdesuojaan, vaalisalaisuuteen sekä pääkirjoituksiin.

Kokonaisuudessaan yksityisyyden kehysten kantava teema liittyy huoleen yksityisyyden menettämisestä. Kehystämisessä korostuu ongelmien määrittely ja syyllisten kritisointi. Räikän (2010a: 146) mukaan vetoaminen yksityisyyden suojaan ei ole yllättävää, sillä perinteisesti se on koettu tärkeänä kansalaisia suojaavana perusoikeutena.

5.3.2 Vapaus

Uhan kehyksessä toinen voimakkaasti esille noussut teema liittyy pelkoon sananvapauden menetyksestä. Tämän olen nimennyt yksinkertaisesti vapauden kehykseksi. Kehys sisältää kolme pääargumenttia, joiden kautta kansalaiset määrittelevät nimipakkoon liittyviä ongelmia. Olen koonnut argumentit taulukkoon 4.

Taulukko 4. Vapauden argumentit

Kehys	VAPAAUS
Argumentit	Nimipakko rikkoo sananvapautta Nimipakko lisää itsetensuuria Anonymiteetista on hyötyä

Taulukon 4 argumenteista ensimmäinen liittyy sananvapauteen ja vapaaseen mielipiteen ilmaisuun, toinen itsensensuuriin ja kolmas anonymiteetin hyötyihin. Näitä argumentteja rakennetaan kehystämisen keinoilla, jotka olen koonnut taulukkoon 5 seuraavasti:

Taulukko 5. Kehystämisen keinot vapauden kehyksessä

KEHYSTÄMISEN KEINOT	
Ongelman määrittely	Uhka sananvapaudelle
Syälliset, syyt	Vallan hallitsijat, toimittajat, muut sananvapauden rajoittajat, yhteiskunta
Seuraukset	Itsesensuuri, julkisen mielipiteen valta, uhka demokratialle
Kielelliset piirteet	Esimerkit, iskulauseet, vertaukset, kysymykset, ironian käyttö

Taulukon 5 keinojen avulla kansalaiset kuvaavat nimipakon aiheuttamaa uhkaa. Vapautta uhkaavia syitä etsittiin yhteiskunnasta ja yleisestä ilmapiiristä. Kansalaiset syyttivät Suomea muun muassa ahdasmielisyydestä. Esimerkit 13 ja 14 havainnollistavat vapauden kehyksen ongelman määrittelyä ja niissä korostuu taulukon 4 ensimmäinen pääargumentti: *nimipakko rikkoo sananvapautta*.

- (13) Käsittämätöntä miten länsimaista statusta haikailevasta valtiosta edes löytyy tällaisia aivopieruja kannattavia hölmöjä! Jo alkeellisimmankin tason **perusoikeuksiin kuuluu mahdollisuus keskustella ja esiintyä nimettömänä**. Miten ihmeessä sellainen voitaisiin edes kieltää?! (28.3.2010 0:03)
- (14) **Internet on yksi maailman tärkeimpiä asioita vapaudelle**. Se on ainoa sensuroimaton media. Kaikki mielipiteet pääsevät valloilleen,

myös ne mitä ei haluta kuulla. (28.3.2010 13:09)

Esimerkistä 13 ilmenee, kuinka absurdina Helsingin Sanomien esittämä kysymys vain nimellä esiintymisestä verkkokeskusteluissa koetaan. Esimerkissä vedotaan sananvapauden jokaiselle kuuluvana perusoikeutena ja tätä nimipakon katsotaan rajoittavan. Esimerkki 14 taas ilmentää sitä, ettei tiedonvälitystä koeta arvoliberaalina. Anonyymin verkkokeskustelun taas katsotaan lisäävän moniäänisyyttä, minkä vuoksi se koetaan tärkeäksi yhteiskunnassa.

Vapauden kehyksessä korostuu huoli siitä, että nimipakko suosisi valtaapitäviä entises-tään. Vapauden rajoittajiksi nimetään vallan hallitsijat ja päättäjät, kuten poliitikot, eliitti ja hallitus, toimittajat sekä muut sananvapauden rajoittajat (ks. Taulukko 5) . Esimerkissä 15 syylliset listataan seuraavasti:

- (15) Ei voi kuin ihmetellä, kuinka sanomattoman vastenmieliseen junaan ihmiset lähtevät aivan vapaaehtoisesti. Totuus on, että tämän nimien vaatimuksen takaa löytyvät seuraavat tahot ja ajatukset:
1. **Toimittajat**, jotka menettävät jatkuvasti valtaansa avoimen net-tikeskustelun myötä
 2. **Poliitikot**, joiden tekemiset joutuvat avoimen ja pelkäämättömän kritiikin kohteeksi
 3. **Julkisesta keskustelusta hyötyvät**, joiden asemat heikkenevät, kun nimettömän keskustelun anti usein on parempi kuin julkkisten pipanoiden
 4. **Ääriliikkeet**, joiden yhtenä agendana on käydä ärhävästi eri mieltä olevien kimppuun.
 5. **Yhteiskunnan vänkääjät**, jotka terrorisoivat vähänkään eri mieltä olevia työpaikoilla ja sosiaalisissa yhteyksissä

Kuka haluaa olla tuossa joukossa? **Nimimerkkikeskustelu on avoimen yhteiskunnan helmi**, ehkä kaunein osa sitä. Sen vihaajat ovat moralisteja jotka eivät kestä omaa osaamattomuuttaan, estoisuuttaan ja tyhmyyttään, ja syyllistävät vapaita keskustelijoita muutamien älykääpiöiden ylilyönneillä. – – (28.3.2010 2:09)

Esimerkissä 15 nimipakko koetaan valtaapitävien pyrkimyksenä tukahduttaa toisinajattelijat. Viestissä kehystämisen keino on syyllisten nimeäminen konkreettisilla esimerkeillä. Anonyymi verkkokeskustelu rinnastetaan myös helmeen, joka symboloi arvokkuutta ja vaatii suojelua.

Seuraava esimerkki (16) ilmentää edelleen syyllisten nimeämistä. Siinä nimipakon kannattajia nimitetään propagandisteiksi ja heitä syytetään kaksinaismoralismista ja ammattitaidon puutteesta:

- (16) Yritetäänkö nyt vaientaa kaikki kritiikki ja eriävät mielipiteet sekä sensuroida oikein lain voimalla Kiinan malliin? On suuri ristiriita siinä, että nämä, jotka toittavat monipuolisen ja asiallisen keskustelun perään, ovat ensimmäisenä [/rajoittamassa eriävien mielipiteiden ilmaisemista. Todella räikeää toimintaa. **Propagandisteillehan** tällainen toiminta on ollut tuttua maailman sivu. Minä haluaisin päättäjänä tietää tasan tarkkaan erilaisia näkökantoja asioista voidakseni päätyä mahdollisimman optimiin loppupäätökseen. Jos ei kestä kritiikkiä ja eriäviä mielipiteitä, on keskeneräinen ja asiantuntematon sekä epäpätevä tehtäviinsä. – – (28.3.2010 13:27)

Esimerkissä 16 propagandisteilla viitataan sellaisiin yhteiskunnallisiin vaikuttajiin, jotka ovat ajaneet nimipakkoa verkkokeskusteluihin julkisessa keskustelussa, mutta toimivat muutoin sananvapauden puolestapuhujina. Muutama viikko ennen tutkimusaineistoni keskustelun syntyä Helsingin Sanomat (2010c) nimittäin kysyi joiltakin suomalaisista kulttuurivaikuttajilta, kuten Kaari Utriolta ja Leena Lehtolaiselta, ”pitäisikö verkossa kirjoittaa vain omalla nimellä?”. Osa heistä kritisoi vahvasti anonyymia verkkokirjoittamista vastaan.

Esimerkissä 16 Suomen sananvapaustilannetta verrataan myös kommunistisen Kiinan malliin, kuten myös esimerkeissä 17 ja 18:

- (17) Taitaapi olla hallituksen tunnusteluja mitkä olis mielialat? Onkohan muualla maailmassa tällainen käytäntö ehkä koreassa tai **kiinassa**? Vieläkö meinaatte ehtiä ennen vaaleja.. – – (27.3.2010 18:44)
- (18) **Kiinalaiset toimittajat** tulisivat tekemään juttuja suomen sananvapaudesta, ennen valtiovierailuja ja **Kiinan johtajat** torusivat Halosta sananvapauden huonosta tilasta Suomessa (28.3.2010 8:57)

Länsimaisessa mediassa on totuttu lukemaan uutisanalyyseja Kiinan huonosta sananvapaustilanteesta. Esimerkissä 17 Kiinaa käytetään ihmisoikeusrikkomuksien symbolina. Esimerkissä 18 vapauden uhkaa taas kehystetään esittämällä tilanne päinvastoin.

Syiden etsinnän ja syyllisten nimeämisen lisäksi vapauden kehyksessä korostuu seurausten osoittaminen. Nimipakon vaikutuksia *artikuloidaan* sekä yksilön (esimerkit 19, 20, 21, 22, 23 ja 24) että yhteiskunnan näkökulmasta (esimerkit 25, 26 ja 27). Esimerkit 19, 20 ja 21 ilmentävät vapauden kehyksen pääargumenttia: *nimipakko lisää itsesensuuria*.

- (19) Nimimerkkien käyttö on hyvä asia, kun tarkoitus on esittää uusia ideoita ja erilaisia mielipiteitä. Varsinkin Suomessa, jossa vallalla on kerrallaan yksi oikea mielipide. – – (28.3.2010 11:15)
- (20) Sellainen keskustelupalsta, jonne saa kirjoittaa vain nimellään, kerää sitten harvinaisen yksimielistä porukkaa kirjoittajikseen. Itse ainakin jään väärin mielipiteideni kanssa pois. (27.3.2010 19:22)
- (21) – – Jos ihmiset joutuisivat käyttämään nimeään keskustelussa, he joutuisivat sensuroimaan itseään, koska "väärät mielipiteet" nyt vaan ovat "väärä" ja heitä rangaistaisiin. (28.3.2010 13:09)

Vapauden kehyksessä nimipakon ongelmia *artikuloidaan* tyypillisesti myös *anonymiteetin hyötyjen* kautta. Anonymiteetti esitetään muun muassa terapeuttina (esimerkit 22 ja 23) ja leikkinä (esimerkki 24).

- (22) – – Monelle on **terapeuttisessa mielessä** hyvä päästää paineita pihalle kirjoittamalla ja myös saada palautetta kirjoituksiinsa. Tieto on valtaa tässäkin mielessä. Ajatuksiaan on hyvä peilata anonymiminä. (28.3.2010 9:54)
- (23) Pakollinen oman nimen vaatiminen johtaisi vain mielipideilmaisun vapauden kaventumiseen, palstoista tulisi vain pikkupolitiikkojen keskinäinen kehumisen kerho. On totta, että nämä palstat ovat osaltaan henkinen peräreikä mutta se ihmisille suotakoon, ylipaineventtiileillä on suuri merkitys **mielenterveyden hoidossa**. (28.3.2010 9:50)
- (24) **Pseudonimi antaa mahdollisuuden lukemattomiin avatareihin** verkkokeskusteluissa. Rumasta sammakkojasta tulee kaunis prinssi. Pullea kotirouva piileskelee unemien prinsessa-imagon takana. (27.3.2010 20:56)

Esimerkeissä 22 ja 23 korostuu anonymiteetin merkitys vertaustukena. Esimerkissä 24 kirjoittaja taas osoittaa, miten anonymilla keskustelulla voi olla positiivisia vaikutuksia yksilön identiteetille.

Vapauden kehyksessä nimipakkokysymystä pohditaan myös yhteiskunnan kannalta. Esimerkit 25, 26 ja 27 havainnollistavat nimipakon seurauksia yhteiskunnalle.

- (25) Jos keskustelu olisi sallittu vain omalla nimellä olisi keskustelujen taso erittäin tyhjänpäiväistä. Suomalaisen mielipiteet kun ovat: **julkinen mielipide** ja oikea mielipide. Mitä keskustelu silloin olisi kun pitää miellyttää vai minulta odotetulla mielipiteellä eli ns. yleisellä mielipiteellä. Tämä on jo nähty useissa eri aiheissa; on sallitut mielipiteet ja tuomitut mielipiteet. Tietysti jos julkisesti sanotaan, että **demokratia** on nyt loppu, niin voidaan aloittaa keskustelut esim. kumpi on parempi valkea auto vai punainen auto?, lyijykynä vai mustekynä?, pihvi vai lihapulla? (27.3.2010 18:01)
- (26) **Jos halutaan tietää mitä todella ajatellaan, on kuunneltava myös ääliöiden mielipiteitä.** Jokainen voi mielessään jättää jotkut mielipiteet niille kuuluvaan arvoon. Totuushan kulkee usein siellä puolivälin tuntumassa. Sananvapaus on joskus raskasta, mutta ehkä kuitenkin tarpeellista joillekin idiooteillekin, saavat jossain purkaa pahaa oloaan. Mutta jaksetaan. (28.3.2010 13:19)
- (27) Myös nimimerkillä kirjoittelu tulee sallia, sillä pahimmat yhteiskunnan puutteet ja epäkohdat jäisivät huomiotta, jos nimimerkillä kirjoittelu kielletään. **Epäkohdat vain rohkeasti esiin vaikka nimimerkillä** sillä se takaa yhteiskunnan sosiaalisen kehityksen. (28.3.2010 12:00)

Esimerkissä 25 nimipakon negatiivisia seurauksia kehystetään yleisesti hyvänä pidetyn arvon, demokratian, kautta. Esimerkki kuvaa myös vapauden kehyksessä esiin noussutta vastakkainasettelua julkisen ja yksityisen mielipiteen välillä. Nimipakon seurauksena julkisen mielipiteen vallan pelätään kasvavan. Esimerkit 26 ja 27 taas kuvaavat *anonymiteetin hyötyjä* yhteiskunnalle: sen avulla voidaan paljastaa yhteiskunnallisia epäkohtia. Esimerkki 27 ilmentää myös seurausten osoittamista kehystämisen keinona.

Vapauden kehyksessä nimipakon uhkaa vapaudelle *vahvistetaan* lisäksi erilaisilla kielellisillä tehokeinoilla. Esimerkki 28 havainnollistaa kehyksessä käytettyjä sa-

navalintoja esimerkit 29 ja 30 vertauksia ja esimerkkejä:

- (28) Tuollainen idea käytännössä **tappaisi** mielipiteenvaihdon suomalaisissa nettikeskusteluissa. – – (27.3.2010 17:13)
- (29) Tai jos pohdittaisiin sitä, pitäisikö toimittajilta **nimettömien lähteiden** lainaaminen kieltää? (27.3.2010 19:00)
- (30) Tehdäänhän **mielipidetiedustelut** ja **tutkimusshaastattelutkin** ilman nimeä. (27.3.2010 19:09)

Esimerkissä 28 käytetään kuoleman metaforaa kuvaamaan nimipakon seurausta sananvapaudelle. Esimerkeissä 29 ja 30 anonymiteettia taas puolustetaan vertaamalla sitä sellaisiin tilanteisiin, joissa nimettömyys mielipiteenilmaisun välineenä on yleisesti sallittua. Jälkimmäiset esimerkit sopisivat kuvaamaan myös yksityisyyden kehystä, sillä niissä nimettömyys toimii sananvapauden lisäksi yksityisyyden suojana.

Vapauden kehysten tyypillisiä piirteitä ovat lisäksi ironiset kysymykset ja sanat. Esimerkit 31 ja 32 kuvaavat ironian käyttöä kehystämisen keinona.

- (31) Liikaa väriä mielipiteitä liikkeellä? Vai mistä kysymys kumpuaa? (27.3.2010 18:40)
- (32) – – Kaikkein synkimmällä suolla kasvaa kaikkein kaunein lootuskukka, kiinalaisessa sananlaskussa sanotaan. (28.3.2010 10:19)

Jälkimmäisessä esimerkissä (32) verkkokeskustelua verrataan suohon. Useissa sananlaskuissa suo symboloi ongelmia; suohon upotaan tai sinne käsketään suksia. Suo voi symboloida myös likaa ja rumuutta. Sen sijaan lootuskukka symboloi selviytymistä ja taistelua; ne kasvavat mudasta mutta ovat silti kauniita ja puhtaita. Viestissä kirjoittaja kokee, että jokaisella verkkokeskustelun viestillä on lootuskukan tavoin mahdollisuus olla merkityksellinen.

Yhteiskunnallisten ongelmien nimeäminen on tyypillisesti ollut iskevää (ks. Benford & Snow 2000). Myös vapauden kehyksessä käytetään iskulauseita uhan tunnun lisäämiseksi, kuten esimerkeissä 33 ja 34.

(33) nimettömyys vapauttaa (28.3.2010 13:09)

(34) – – eläköön sananvapaus, se on tälle maalle pelkästään hyväksi. (28.3.2010 9:41)

5.3.3 Tasa-arvo

Uhan kehysten kolmas teema, jolla nimellä esiintymisen ongelmia määritellään, liittyy tasa-arvoon. Tasa-arvon kehyksessä syyllisten ja syiden nimeämisen sijaan korostuu vaihtoehtoinen ongelmanmäärittely. Kehysten pääargumentit on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6. Tasa-arvon argumentit

Kehys	TASA-ARVO
Argumentit	Nimipakko vähentää lähteen luotettavuutta Nimipakko lisää eriarvoisuutta Nimi on nimimerkki

Tasa-arvon kehys lähestyy nimipakkoa lähteen luotettavuuden, eriarvoisuuden lisääntymisen sekä nimen merkityksen ja tunnistettavuuden ongelmien näkökulmasta (ks. Taulukko 6). Olen koontanut tasa-arvon kehysten sisältämät kehystämisen keinot taulukkoon 7 seuraavasti:

Taulukko 7. Kehystämisen keinot tasa-arvon kehyksessä

KEHYSTÄMISEN KEINOT	
Ongelman määrittely	Uhka tasa-arvolle
Syyliset, syyt	Julkisuuseliitti
Seuraukset	Egotrippailu, eriarvoisuus, julkisen mielipiteen valta
Kielelliset piirteet	Esimerkit, iskulauseet, vertaukset, ironian käyttö, vetoaminen arvoihin

Kehyksessä nimipakko määritellään tasa-arvoa uhkaavaksi tekijäksi ja sen syyllisenä pidetään julkisuuseliittiä, jolle nimipakko on keino lisätä omaa arvovaltaa. Verkkokeskustelijoiden mukaan nimipakon seurauksena eriarvoisuus lisääntyy, sillä nimen käyttö korostaa viestin argumenttien sijasta henkilön arvovaltaa. (Ks. Taulukko 7.) Argumentti on ymmärrettävä, sillä yleensä julkisessa keskustelussa arvovaltaiset saavat äänensä paremmin kuuluviin.

Lisäksi tasa-arvon kehys korostaa, ettei sosiaalinen status vaikuta viestin luotettavuuteen. Näkemys on erityisen mielenkiintoinen, sillä tutkimuskirjallisuudessa on esitetty päinvastaista. Esimerkiksi Benfordin ja Snown (2000: 621) mukaan juuri lähettäjän uskottavuus ja luotettavuus vaikuttavat viestin vaikuttavuuteen. Kaikkein vakuuttavimpina on yleensä pidetty arvovaltaisia ja luottamusta nauttavia henkilöitä (emt).

Lisäksi Della Portan ja Dianin (2006: 81) mukaan yleensä epäselvät ja anonyymit viestit tai viestit, joiden lähettäjän maine on kyseenalainen, eivät saa samanlaista vastaanottoa kuin viestit, joiden lähettäjä on tunnettu. Tasa-arvon kehyksessä lähteen ja viestin uskottavuuden katsotaan kuitenkin rakentuvan vain esitettyjen argumenttien varaan, kuten esimerkistä 35 ilmenee:

- (35) – – en koskaan ole tajunnut miten joku väite muuttuu uskottavammaksi tai paremmaksi jos se on allekirjoitettu omalla nimellä. **Hyvin perusteltu väite on hyvin perusteltu väite, esittää sen "sexboy69" tai Tarja Halonen.** (27.3.2010 18:11)

Esimerkki 35 havainnollistaa myös tasa-arvon kehyyksen argumenttia: *nimipakko vähentää lähteen luotettavuutta.*

Tasa-arvon kehyyksessä tieto kirjoittajan henkilöllisyydestä koetaan pikemminkin uhkana kuin etuna. Uhkaa *artikuloidaan* argumentilla: *nimipakko lisää eriarvoisuutta*, kuten esimerkissä 36.

- (36) Elämme valitettavasti yhteiskunnassa, jossa julkisuudella, vallalla ja rahalla on mielipiteiden painoarvoon aivan ällistyttävä vaikutus. Jos nimimerkki *älyvapaa* esittää nerokasta ratkaisua talouskysymyksiin hesarin verkkokeskustelussa, hänelle vinoillaan. Jos vaikkapa valtiovarainministeri esittää saman, hän saa suitsutusta ainakin omalta puolueeltaan. Hän myös pääsee esittämään teesinsä kaikissa viestimissä.

Asia on nimenomaan päinvastoin! Pitäisi kysyä: Voidaanko oman nimen käyttö sallia joissain erityistapauksissa verkkokeskusteluissa? Tai: **Mikä olisi oikea sanktio siitä, että yksi keskustelijoista pyrkii vaikuttamaan keskusteluun käyttämällä oman nimensä painoarvoa?** Maailma on erittäin epäoikeudenmukainen paikka. Pahimmillaan se näkyy tässä käsiteltävässä asiassa. Aina ne, jotka jotain saavat, tai joilla jotain on, pyrkivät pitämään omat asemansa ja mammonansa alistamalla niitä, joilla samaa ei ole.

Eivätkö julkisuuseiitin edustajat ymmärrä, että he pyrkivät keskustelujen julkisuusvaatimuksellaan alistamaan ja syrjimään tavallisia ihmisiä? Eivät varmastikaan, sillä ääretön ylemmyys ja oman itsen ihastelu sokeuttaa nopeammin kuin laser. Samoin, kuin valta turmelee aina, vääjäämättömästi. Vaadin siis oman nimen käytön ehdotonta täyskieltoa verkkokeskusteluissa! (28.3.2010 11:34)

Tasa-arvon kehyyksessä verkkokeskustelun arvo konstruoidaan anonymitietin varaan, mikä koetaan sekä henkilön että viestin kannalta positiivisena asiana. Esimerkit 37 ja 38 havainnollistavat nimipakon haittoja seuraavasti:

- (37) Jos joutuisi kirjoittamaan omalla nimellä, **keskustelun taso laskisi**. Tekstit olisivat sen jälkeen ympärilyöreätä "hyvää päivää kirvesvartta". Ihan kuten tylsimät ja mitään sanomattomimmat ajankoh-taisohjelmien lähetykset ovat niitä, joissa haastatellaan poliitikkoja. Siellä puhuvat päät jauhavat itsestänselvyyksiä. (28.3.2010 13:07)
- (38) – – Kun luemme erilaisten "asiantuntijoiden" kirjoituksia niin lähinnä **tittelit nokittavat toisiaan ja itse asia jää aika ohueksi**. Muistuu useasti mieleen kun erilaiset professorit lehdissä yrittävät jyrää toisiaan vetoamalla omaan auktoriteetiinsa samalla kun itse asia on joskus jopa täysin virheellistä ja aatteellista huuhaata....(27.3.2010 20:59)

Esimerkeissä 37 ja 38 tieto kirjoittajan henkilöllisyydestä esitetään keskustelun tasoa laskevaksi tekijäksi. Nimellä kirjoittaminen artikuloidaan epätasa-arvoistavaksi egotrippailuksi eli oman egon pönkittämiseksi. Egotrippailua havainnoillistaa myös esimerkki 39, joka on poimittu verkkokeskusteluviestin otsikosta.

- (39) "linssiluteet" toimivat eri foorumeilla (27.3.2010 19:10)

Tasa-arvon kehyksen kolmas pääargumentti, *nimi on nimimerkki*, liittyy nimen merkitykseen verkkokeskustelussa. Tätä kuvataan esimerkeissä 40 ja 41.

- (40) – – Mutta ei "oikealla nimellä" kirjoittavat poikkea nimimerkistä. Miten verifioit kuka todellisuudessa on "oikealla nimellä kirjoittavan" takana? **"Oikea nimi" on yhtä helppo keksiä kuin nimimerkkikin**. Ajatus siitä, että mielipidekirjoitukset olisi kaikki tunnistettu ennen julkaisua vahvalla tunnistemenetelmällä on absurdi. Lukijan pitää ymmärtää, että mielipideosastolla voi esiintyä mitä tahansa "roskaa". Ei nettikirjoittelu voi loukata kunniaa. **Nettikirjoittelun ainoa kredibi-teetti syntyy kirjoituksen itsensä sisällöstä**. Jos kirjoitus itsessään ei ole vakuuttava, se ei ole minkään arvoinen. (28.3.2010 8:07)
- (41) Kuten täällä joku jo totesikin, **nimen käyttö ilman esim. pankki-tunnistautumista on käytännössä sama asia kuin nimimerkillä kirjoittaminen**. Kuka vaan voi kirjoittaa millä vaan nimellä - keksityllä tai oikealla - ja se johtaisi väistämättä tilanteisiin, joissa kirjoitel-taisi "toisten nimissä" sattumalta tai tarkoituksella.

Toisekseen valtaosa esim. HS:n laajuisen julkaisun keskusteluista on sellaisia, ettei nimen käyttö toisi mitään "lisäarvoa" kirjoituksiin. Suomalaisia on kuitenkin yli 5 miljoonaa ja **useimmat nimet ovat yhtä**

vieraita kuin nimimerkit toisille lukijoille/kirjoittajille.
 Keskustelussa tärkeää on mielipide ja sen tueksi esitetyt argumentit.
 – – (28.3.2010 12:03)

Esimerkkien 40 ja 41 kuvaama argumentti, *nimi on nimimerkki*, on tutkimukseni kannalta erityisen mielenkiintoinen, sillä tämä näkemys ei ole ilmennyt julkisessa keskustelussa. Anonymiteetin hyödyt ja haitat verkkokeskustelulle sen sijaan on argumentoitu useaan otteeseen. Nimen merkitys verkossa on kuitenkin hyvin relevantti näkökulma ja sen seurauksena koko vaatimus nimellä esiintymisestä muuttuu irrelevantiksi. Verkossa nimi on nimimerkki, sillä ilman elektronista tunnistautumista kaikki nimet ovat nimimerkkejä, myös oikealta näyttävät nimet.

Tasa-arvon kehys sisältää myös vahvistan kehystämisen keinoja. Kehystä *vahvistetaan* muun muassa iskulausein, kuten esimerkeissä 42 ja 43, sekä vetoamalla yleisesti hyvänä pidettyihin arvoihin, kuten esimerkissä 44.

- (42) Nimimerkki paljastaa totuuden (27.3.2010 20:59)
- (43) Nimimerkit kunniaan (27.3.2010 18:11)
- (44) On se kumma, että komentoyhteiskunnasta ei päästä eroon. Siis, pitäisikö lailla kieltää nimimerkit? Sitäkö tässä kysytään? Miksi kaikki pitää aina pakottaa yhteen putkeen? Tottakai on foorumeja joilla esiinnyttään omalla nimellä ja on foorumeja joilla vain mielipiteet keskustelvat. Olen vain huomannut, että silloin kun henkilöt esiintyvät, niin mielipide menettää merkitystään: Tärkeäksi muodostuu kuka on puhuja. On se joillekin vakeaa hyväksyä **moniarvoinen ja vapaa yhteiskunta**. (27.3.2010 19:11)

Tässä luvussa olen kuvaillut uhan kehystä ja sen sisäkkäisten kehysten argumentteja ja niissä käytettyjä kehystämisen keinoja. Olen koonnut kehysten keskeiset tulokset kolmen kohdan listaksi:

1. Yksityisyys

Kehyksessä nimipakko uhkaa yksityisyyttä, se on turvallisuusriski ja sen katsotaan lisäävän syrjintää.

2. Vapaus

Kehyksessä nimipakko rikkoo sananvapautta ja lisää itsesensuuria. Nimellä esiintymisen ongelmia argumentoidaan anonymiteetin hyötyjen avulla.

3. Tasa-arvo

Kehyksessä nimipakko vähentää lähteen luotettavuutta ja lisää eriarvoisuutta. Nimi artikuloidaan nimimerkiksi, sillä avoimilla keskustelupalstoilla myös oikealta näyttävät nimet (etunimi sukunimi) voivat todellisuudessa olla nimimerkkejä.

Kokonaisuudessaan uhan kehyksen pääpaino on ongelmien identifioinnissa ja määrittelyssä: syyllisten nimeämisessä sekä syiden ja seurausten osoittamisessa. Ongelmia vahvistetaan muun muassa esimerkkien, vertauksien ja iskulauseiden avulla.

Seuraavaksi siirrytään ongelman määrittelyssä eteenpäin kohti ratkaisua ja kehitysideoita.

5.4 Ratkaisun ja kehittämisen kehys

Yhteiskunnallisten ongelmien kehystämisessä pelkkä ongelmien määrittely ei riitä, vaan tarvitaan myös ratkaisuja ja kehitysehdotuksia ongelmien parantamiseksi (ks. Benford & Snow 2000). Ratkaisun ja kehittämisen kehys kuvaa aineistossani esiintyvää *prognostista* ja *motivoivaa kehystämistä*, eli siinä korostuu ongelmien ratkaisu ja verkkokeskustelun kehittäminen. Olen yhdistänyt ratkaisun ja kehittämisen yhdeksi kehykseksi, sillä aineistossani ne liittyivät kiinteästi yhteen eikä viestien erottelu olisi ollut järkevää. Ratkaisun ja kehittämisen kehys ei sisällä pääargumentteja, vaan lukuisia ongelmanratkaisuehdotuksia sekä kehitysideoita verkkokeskustelun parantamiseksi. Nämä olen koonnut taulukkoon 8.

Taulukko 8. Kehystämisen keinot ratkaisun ja kehittämisen kehyksessä

KEHYSTÄMISEN KEINOT	
Ongelmanratkaisu	Moderointi Nimimerkkien rekisteröinti Elektronisen tunnistautumisen käyttöönotto
Verkkokeskustelun kehittäminen	Selkeät säännöt keskustelupalstoille Myös ”nimipalstan” ylläpitäminen Äänestysmahdollisuus keskusteluviesteille Lainsäädännön uudistaminen
Seuraukset	Keskustelun parantuminen
Kielelliset piirteet	Esimerkit, imperatiivin käyttö

Taulukosta 8 ilmenee, että ongelmia voitaisiin vähentää moderoinnilla, nimimerkkien rekisteröinnillä ja elektronisen tunnistautumisen käyttöönotolla. Esimerkissä 45 artikuloidaan moderoinnin puolesta, ja esimerkeissä 46 ja 47 ongelmanratkaisua etsitään nimimerkkien rekisteröinnistä.

- (45) ...Valitettavasti moderoimattomat nimimerkillä kirjoittavat kanavat muuttuvat hyvin äkkiä vessan seinä tasoisiksi. Riittävä alatyölin keskustelu karkoittaa asialliset keskustelijat muille foorumeille ja foorumi jää pelkästään paskanheitto- ja haistattelukanavaksi jossa jokainen pistää nimimerkin takaa entistä paremmaksi. Kirjoittelu nimimerkillä pitää olla jatkossakin sallittua mutta ainakin jos haluaa pitää yllä kanavalla rakentavaa keskustelua eikä halua sen vajoavan loanheittokanavaksi **moderointi paras keino**. (28.3.2010 10:11)

Esimerkissä 45 moderointi koetaan tärkeänä laadunvalvonnan välineenä. Sitä löysempanä vaihtoehtona toimisi nimimerkkien rekisteröintipakon käyttöönotto. Esimerkit 46 ja 47 havainnollistavat tästä koituvia hyötyjä verkkokeskustelulle.

- (46) Ehdottomasti nimimerkillä kirjoittaminen pitää sallia. **Nimimerkit** voisi kuitenkin laittaa **rekisteröinnin** alaisiksi eli jokainen nimimerkki pitäisi vahvistaa sähköpostilla. Tämä vähentäisi samaan keskusteluun osallistuvien, eri nimimerkillä kirjoittavien määrää. – – (27.3.2010 18:11)
- (47) Miksi minun pitäisi kertoa nimeni kaikille hörhöille, jos haluan sanoa mielipiteeni jostain asiasta? **Nimimerkin rekisteröintipakko** taas olisi kannatettava asia, koska näin päästäisiin itseään kehuista tuplani-keistä ja muista rölleistä eroon. (27.3.2010 21:04)

Esimerkeistä 46 ja 47 ilmenee, että nimimerkkien rekisteröinti parantaisi keskustelun laatua, kuten moderointikin. Rekisteröinnillä voitaisiin myös estää useiden nimimerkkien käyttö samassa viestissä. Tämä saattaisi vähentää esimerkiksi aggressiivista verkkokäyttäytymistä eli *fleimausta*, kun sama henkilö ei voisi provosoida toisia keskustelijoita erilaisilla näkökannoilla.

Moderointia ja nimimerkkien rekisteröintiä tiukempena vaihtoehtona esitetään erilaisia *elektronisia tunnistautumiskeinoja*: esimerkissä 48 henkilötietojen keräämistä ja esimerkissä 49 pankkitunnusten käyttöönottoa henkilöiden tunnistamiseksi.

- (48) – – Minun mielestäni taas haave internetistä, jota kukaan ei kontroloi, ei saa olla tekosyy sallia toimintaa, joka ennen nettiä ja netin jälkeen hyvällä syyllä on määritelty rikolliseksi. Siksi **keskusteluilla tulee muun median tavoin olla vastuullinen julkaisija, jonka vastuulla on kerätä kirjoittajistaan riittävästi tietoa**, jotta heidät saadaan selville silloin, kun laki sitä vaatii. (27.3.2010 18:37)
- (49) Kannatan käytäntöä, että **nimimerkin voisi varata pankkitunnisteella**, mutta oma nimi ei tulisi näkyviin. Myös estettäisiin samalla pankkitunnisteella usean nimimerkin varaaminen. Ei tulisi vainoa, ja tietyn kannan omaavien määrä selkenisi. (28.3.2010 7:46)

Myös esimerkeissä 50 ja 51 ongelmanratkaisuksi ehdotetaan elektronista tunnistautumista. Edellinen ilmentää samalla kansalaisten kokemuksia verkkovuorovaikutuksen vihjeellisyydestä: keskustelijan mukaan kirjoittajan voi jäljittää kielenkäyttötyylin perusteella, vaikka tämä vaihtaisikin nimimerkkiä.

- (50) – – Kuten jokainen tarkkaavainen **kirjoittajien käyttämistä sanavalinnoista ja kielikuvista voi päätellä**, saattaa yhdessä ketjussa sama henkilö esiintyä lähes kymmenen kertaa eri nimerkein. Muutoshan on hyvin helppo toteuttaa kuten tässäkin ketjussa fiksuimmat ovat selittäneet. Jokainen voi yhä kirjoittaa omalla nimimerkillään kunhan varmistetaan että kenelläkään ei ole kymmentä henkilöllisyyttä käytössä samaan aikaan. Tuon voi tosiaan varmentaa **verkkopankkitunnuksella** esim. tai jollain muulla vastaavalla tavalla. – – (28.3.2010 11:52)
- (51) Raja menee siinä, että tunnistautumisen pitää olla toisaalta niin aukotonta, että kirjoittaja voidaan asian niin vaatiessa saattaa lailliseen edesvastuuseen, ja toisaalta niin suojattua, että pelkästään maku-, tyyli- tai mielipide-erojen takia nimimerkkisuoja ei voitaisi murtaa. Tällainen **tunnistautumista vaativa nimimerkki** lisäisi kirjoittajan tilivelvollisuutta ja motivoisi siten oman harkinnan käyttöön, mutta turvaisi samalla kirjoittajan anonymiteetin silloin kun pysytellään lain rajoissa. (28.3.2010 11:54)

Ratkaisun ja kehittämisen kehyksessä esiintyy myös *kehystämiskilpailua* kansalaisten välillä. Esimerkit 52 ja 53 kuvaavat moderoinnista käytävää keskustelua ja siinä esiintyvää vastakehystämistä: Edellisessä esitetään ennakkomoderoinnin haittoja, jotta jälkimoderointi saisi tukijoita verkkokeskustelijoiden keskuudessa. Jälkimmäisessä taas argumentoidaan vahvan moderoinnin puolesta.

- (52) Moderoinnin tekeminen ennen viestin julkaisemista estää todellisen keskustelun syntymisen. **Julkaisuviive hidastaa liikaa, jolloin keskustelupalstasta syntyy mielipideosasto.** Parhaat palstat poistavat selkeän asiattomat viestit jälkikäteen. Sheriffit ovat usein vapaaehtoisia eivät palkattuja työntekijöitä. Erityisen olennaista on välttää mielipidesensuuria. – – (28.3.2010 10:38)
- (53) Moderoinninkin suhteen olen nimimerkin "Seppo Isotalo" kanssa täsmälleen eri mieltä: **mitä ankarampi moderointi, sitä parempi keskustelu.** Ei ole mitään merkitystä, seisooko kirjoituksensa takana vai ei: jos kirjoitus on paskaa, se joutaa katoamaan maan päältä iäisyydeksi, jos taas kirjoitus on hyvä, sen voi julkaista vaikka kirjoittaja olisi paskaa. HS.fi keskustelussa moderointi on aivan liian lepsua, ja keskustelu hukkuu yleensä täysin roskan alle. Samoin kaipaisiin moderaattoreilta aktiivisempaa puheenjohtajan roolia. – – (28.3.2010 12:36)

Esimerkissä 53 keskustelija ei kannata nimipakkoa, vaan näkee vahvan moderoinnin ongelmanratkaisuna verkkokeskustelujen laadun parantamiseksi. Verkkomedioiden keskustelupalstojen moderointiaste on riippuvainen ylläpitäjästä, minkä vuoksi keskustelun taso voi vaihdella eri palstoilla.

Ratkaisun ja kehittämisen kehyksessä *verkkokeskustelun kehittämiseksi* ehdotetaan, myös ”nimipalstan” ylläpitämistä, äänestysmahdollisuutta viesteille, selkeitä keskustelusääntöjä sekä lainsäädännön uudistamista. Esimerkeissä 54 ja 55 annetaan konkreettinen kehitysidea Helsingin Sanomille: verkkosivuille kaksi palstaa, joista toisessa voisi esiintyä anonyymina tai pseudonyymina ja toisessa nimen käyttö olisi pakollista.

- (54) Nimimerkin käyttö on hyvä sallia useimmissa keskusteluissa jatkosakin. Ehdottaisin kuitenkin täydennykseksi Helsingin Sanomien verkkosivuille **uutta sähköistä mielipidekirjoituspalstaa, jonne kirjoitettaisiin vain omalla nimellä** (ja mahdollisilla lisätunnisteilla sekaannusten välttämiseksi). (28.3.2010 10:47)
- (55) **Olisiko mahdollista kokeilla nettiaiheita, jossa saisi kirjoittaa vain omalla nimellä?** Hesari laittaisi päivän polttavan ja tärkeän aiheen alulle ja merkinnän ”vain omalla nimellä kirjoittajat”. Olisi mielenkiintoista nähdä kirjoittelun taso. Ehkäpä pysyttäisiin enemmän aiheessa kuin nyt. Siitä saattaisi olla apua myös politiikassa yhteiskunnallisia muutoksia pohdittaessa. (28.3.2010 11:50)

Esimerkkien 54 ja 55 ehdotelma on hyvä, sillä se paljastaisi käytännössä sen, miten nimen käyttö vaikuttaa keskustelun laatuun. Myös ”nimipalstan” ylläpitäminen tarjoaisi mahdollisuuden verrata, kumpi palsta olisi suositumpi. Uudistus vaatisi kuitenkin runsaasti resursseja, joten on epätodennäköistä, että verkkomediat lähtisivät mukaan tällaiseen kokeiluun.

Kokonaisuudessaan ratkaisun ja kehittämisen kehys on kielenkäytöltään neutraalimpi kuin uhan kehys: siinä ei esimerkiksi esiinny voimakkaita metaforia tai iskulauseita. Kehyksessä käytetään tyypillisesti imperatiivia, kuten esimerkistä 56 käy ilmi.

- (56) Jos HS todella haluaa parantaa keskustelujen tasoa ja lisätä niiden houkuttelevuutta ja taloudellista tuottoa lehtiyhtiölle ja silti vähentää moderointikustannuksia, niin tässä pari ilmaista neuvoa
1. **Sallikaa** kirjoittelu vain lehden tilaajille
 2. **Ottakaa** käyttöön nimien ja nimimerkkien rekisteröinti-mahdollisuus. Rekisteröintipakkoa en ole ehdottamassa
 3. **Tarkistakaa** oikealla nimellä kirjoittajista, että he todella ovat heitä kuin sanovat olevansa
 4. Jos Suomessa on useita samannimisiä henkilöitä, **lisätkää** nimen perään myös kotipaikka ja/tai syntymäaika riittävällä tarkkuudella, jotta ei jää epäselvyyttä kuka kirjoittaja on
 5. **Päästätkää** rekisteröidyt kirjoittajat läpi ilman ennakkomoderointia.
- – (28.3.2010 10:51)

Ratkaisun ja kehittämisen kehyksessä vedotaan tunteiden sijasta järkeen ja siinä keskitytään vaihtoehtoisten ratkaisukeinojen ja kehitysideoiden *artikulointiin*, joita *vahvistetaan* konkreettisilla esimerkeillä (esimerkki 56). Esimerkissä 57 ja 58 keskustelun siistimiseen ehdotetaan äänestysmahdollisuutta viesteille Facebookista tutun tykkää-painikkeen käyttönottolla.

- (57) Joillain keskustelupalstoilla jokaisen viestin yhteydessä on **"tykkää"** ja **"ei tykkää" -napit** ja viestin järkevyydestä muodostuu äänestys, jonka tulos on näkyvissä viestin yhteydessä. – – (28.3.2010 13:44)
- (58) – – **Viestien Tykkää/Ei tykkää-äänestys**
Pelkästä lukemisesta kiinnostuneet voisivat myös tuoda kantansa peiliin. Jospa se edes jonkin verran keräisi huomiota ja saisi tiettyä kilpailuasetelmaa muutettua laadukkaamman keskustelun puolesta. Eli valistusta ja porkkanaa pelkän kepin sijaan. Mitä huonompi kontrolli, sitä alemmas keskustelu jää ja vajoaa noidankehänä entisestään.
(28.3.2010 14:50)

Jälkimmäisessä esimerkissä (58) korostuu myös selkeiden keskustelusääntöjen ja moderoinnin merkitys keskustelun tason parantamiseksi (ks. Taulukko 8). Kokonaisuudessaan ratkaisun ja kehittämisen kehyksessä korostuu halu ratkoa ja kehittää nimellä esiintymiseen ja yleisesti verkkokeskusteluihin liittyviä ongelmia. Osa ratkaisu- tai kehitysehdotuksista, kuten elektroninen tunnistautuminen, vaatisi lainsäädännön uudistamista.

5.5 Verkkokulttuuri

Verkkokulttuurin kehyksessä painottuu verkko uutena ja tuntemattomana mediana, joka etsii vielä paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kehys ilmentää siten sitä yhteiskunnallista muutosta, jonka nopea tietotekninen kehitys ja verkon arkipäiväistyminen ovat aiheuttaneet. Verkkokulttuurin kehys sisältää yhden pääargumentin (ks. taulukko 9).

Taulukko 9. Verkkokulttuurin argumentti

Kehys	VERKKOKULTTUURI
Argumentti	Verkkokulttuuria ei ymmärretä

Taulukossa 9 esitetty argumentti kuvaa samalla ongelman määrittelyä, mutta verkkokulttuurin kehys sisältää myös *prognostista ja motivoivaa kehystämistä*. Lisäksi kehysten viestit tukevat sekä uhan että ratkaisun ja kehittämisen kehyksiä. Muutoksena edellisiin, verkkokulttuurin kehyksessä nimipakon vaikutuksia määritellään lähinnä yhteiskunnan näkökulmasta.

Verkkokulttuurin kehyksessä verkko koetaan uudeksi ja tuntemattomaksi mediaksi, minkä seurauksena *verkkokulttuuria ei ymmärretä*. Olen koonnut verkkokulttuurin kehysten keskeiset kehystämisen keinot taulukkoon 10.

Taulukko 10. Kehystämisen keinot verkkokulttuurin kehyksessä

KEHYSTÄMISEN KEINOT	
Ongelman määrittely	Verkkokulttuuria ei ymmärretä
Syyliset, syyt	Nimipakon kannattajat, verkko on uusi ja tuntematon media
Ongelmanratkaisu	Mediakasvatus
Verkkokeskustelun kehittäminen	Verkkokulttuurin kehityksen myötä
Kielelliset piirteet	Iskulauseet, esimerkit

Taulukosta 10 ilmenee, että mediakasvatuksella verkkokeskusteluihin liitettyjä ongelmia voitaisiin ratkaista. Verkkokeskustelun katsotaan kehittyvän verkkokulttuurin kehityksen myötä, kun kansalaiset oppisivat verkossa viestimisen taitoja. Verkkokulttuurin kehittyminen vaatisi niin lainsäädännöllisiä kuin kulttuurillisia muutoksia.

Verkkokulttuurin kehyksessä nimipakon kannattajia syyllistetään siitä, että he eivät ymmärrä verkkomaailman luonnetta eikä verkossa viestimisen vaikutuksia. Kehyksessä osoitetaan, että verkossa ei ole turvallista esiintyä nimellä ja sen vaatimus esitetään vaaralliseksi yksinkertaistukseksi. Kehyksessä ongelmia *artikuloidaan* yhteiskunnallisen muutoksen näkökulmasta, kuten esimerkeissä 59, 60 ja 61.

- (59) Olisikohan nyt niin, että tämä kysymyksenasettelu on sittenkin reagoimista melko epäoleelliseen pintailmiöön, kun itse ydin on **media-kontekstin räjähdysmäisessä muutoksessa?** (28.3.2010 12:34)
- (60) Se, miksi nämä keskustelupalstat ovat niin suosittuja, johtuu siitä että **suomalaiset joutuivat vaikenemaan** niin monen monta vuosikymmentä. (28.3.2010 13:18)

- (61) Nettikeskustelut ovat aivan samankaltaisia kuin keskustelut ja mielipidepalstat paperilehdessä. **Ajat ovat tässä suhteessa muuttuneet, hyvät ihmiset.** Tosiasiassa ei ole merkitystä sillä käyttääkö omaa nimeään vai kirjoittaako nimimerkillä, toisen ihmisen nimellä ei saa kirjoittaa nettikeskusteluissa. (28.3.2010 18:37)

Verkkokulttuurin kehityksessä nimellä esiintymisen ei katsota parantavan kansalaiskeskustelun laatua. Sen sijaan sen katsotaan sotivan koko verkkokulttuurin ideaa vastaan. Esimerkki 62 havainnollistaa tätä seuraavasti:

- (62) Olen kirjoitellut mielipiteitäni myös omissa nimissäni jo vuosia, mutta vain paperilehtiin. **Netti on nimetön ja kasvoton yhteisö**, ja tämä olisi kaikkien mielipidekirjoittajien syytä muistaa. 27.3.2010 17:13

Verkkokulttuurin luonnetta *vahvistetaan* myös konkreettisin esimerkein, kuten esimerkissä 63.

- (63) – – Lukijan pitää ymmärtää, että mielipideosalla voi esiintyä mitä tahansa "roskaa". Ei nettikirjoittelu voi loukata kunniaa. **Nettikirjoittelun ainoa kredibiliteetti syntyy kirjoituksen itsensä sisällöstä.** Jos kirjoitus itsessään ei ole vakuuttava, se ei ole minkään arvoinen. Tilanne on sama kuin "Uutisvuodossa": Jari Tervo voi puhua mitä tahansa "paskaa" "Uutisvuodossa", eikä kunnianloukakuskanne sillä perusteella johda raastuvassa mihinkään. 28.3.2010 8:07

Verkkokulttuurin kehityksen pääargumenttia, *verkkokulttuuria ei tunneta, vahvistetaan* esimerkin 64 kaltaisilla iskulauseilla.

- (64) Nimettömyys kuuluu nettiin (28.3.2010 18:37)

Verkkokulttuurin kehityksessä ajallinen painopiste on tyypillisesti tulevaisuudessa, kuten esimerkissä 65.

- (65) – – Keskustelupalstan säännöistä on hyvä pitää kiinni. Positiivinen puoli on se jos ihmisten viha purkautuu hallitusti sanoina, vai mitä? **Kyllä kansa oppii vielä!** (28.3.2010 9:41)

Esimerkissä 65 viitataan kansalaisten keskustelutaitoihin verkossa. Viesti ilmentää verkkokeskustelujen uutuutta, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, että kansalaiset vasta harjoittelevat verkossa viestimisen taitoja. Tätä havainnollistetaan myös esimerkissä 66.

(66) **Verkkokeskustelutaito**

Tällä lienee suuri merkitys nykyään, ainakin suhteellisessa mielessä. Niinhän se menee kaikissa uusissa asioissa, ensi pitää oppia ajamaan, sitten voi vielä oppia ajamaan hyvin, ja sääntöjä pitää noudattaa. Toisaalta tietty **kärjekkyyys on välttämätöntä**, sillä kustakin yksittäisestä lyhyestä kirjoituksesta on selkeästi käytävä ilmi mitä aiheesta halutaan sanoa, ei auta jaaritella tai arvuutella mitä mieltä on, ja **tehokeinotkin ovat eduksi**. Jos haluaa että kirjoituksiaan luetaan, ne on syytä kirjoittaa hyvin. – – (28.3.2010 15:56)

Kurosen (2000: 113) mukaan verkon käyttöön liittyy lukuisia ratkaisemattomia kysymyksiä ja lainsäädännöllisiä ongelmia, joihin joudutaan ottamaan kantaa lähivuosina. Verkkokulttuurin kehys kuvaa juuri tätä epätietoisuutta ja yhteiskunnallista muutosvaihetta.

5.6. Yhteenveto

Tutkimusaineistostani oli löydettävissä kolme kehystä, joiden avulla nimellä esiintymisen ongelmia kehystettiin. Nämä kehykset oli uhka, ratkaisu ja kehittäminen sekä verkkokulttuuri. Uhan kehys sisälsi lisäksi kolme sisäkkäistä kehys: yksityisyyden, vapauden ja tasa-arvon kehysten. Kehykset ja niiden pääpiirteet on koottu taulukkoon 11.

Taulukko 11. Nimipakon kehukset verkkokeskustelussa pääpiirteinen

Uhka	Ratkaisu ja kehittäminen	Verkkokulttuuri
Esittää nimipakon uhkavan: 1. yksityisyyttä 2. vapautta 3. tasa-arvoa	Esittää ongelmanratkaisuehdotuksia nimipakkoköy-symykseen ja kehitysideoita verkkokeskustelun parantamiseksi	Korostaa verkkoa uutena mediana, ongelman määrittelyssä ilmenee, että verkkokulttuuria ei vielä tunneta, ratkaisuna nähdään mediakasvatus
Kehystäminen diagnostista	Kehystäminen prognostista ja motivoivaa	Kehystäminen diagnostista, prognostista ja motivoivaa

Nimipakon kehukset verkkokeskustelussa refleктоivat yhteiskunnallisia ja kulttuurisia arvoja. **Uhan kehüksessä** nämä arvot konkretisoituivat ongelman määrittelyn kautta, mikä tapahtui syyllisten nimeämällä ja seurausten osoittamisella. Nimipakosta syyllistettiin yhteiskuntaa, valtaapitäviä, toimittajia ja muita sananvapauden rajoittajia. Uhan kehys sisälsi kolme sisäkkäistä kehystä, jotka suuntasivat uhasta tehtyjä tulkintoja. Näiden hallitsevat teemat koskivat yksityisyyden suojaa, sananvapautta ja tasa-arvoa. Nimesin nämä **yksityisyyden, vapauden ja tasa-arvon kehüksiksi** (ks. taulukko 11).

Yksityisyyden kehüksessä nimipakko uhkasi yksityisyyden suojaa, lisäsi syrjintää ja se koettiin turvallisuusriskinä. Nimipakon katsottiin laskevan keskustelun tasoa ja ylläpitävän hegemoniaa. Uhkaa yksityisyydelle kehystettiin esimerkein, iskulausein ja vertauksin. Yksityisyyden kehys vahvistaa aikaisempia tutkimustuloksia anonymiteetin vaikutuksista: sen on esitetty lisäävän yksityisyyden suojaa verkkovuorovaikutuksessa. Nimipakko sen sijaan vähentäisi sitä.

Vapauden kehüksessä nimipakko uhkasi sananvapautta ja vapaata mielipiteenilmaisuoikeutta. Kehüksessä nimipakon ongelmia artikuloitiin osoittamalla anonymiteetin

hyötyjä. Tämän perusteella selvisi, millaisia positiivisia vaikutuksia nimettömänä tai nimimerkillä esiintymisestä on sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Yksilön kannalta nimipakon esitettiin lisäävän itesesensuuria yksityisyyden suojan kaventumisen johdosta. Yhteiskunnan näkökulmasta nimipakon pelättiin kasvattavan julkisen mielipiteen valtaa sekä uhkaavan demokratiaa. Kehystämisen keinoina käytettiin esimerkkejä, vertauksia, iskulauseita sekä ironista kieltä.

Myös vapauden kehys vahvistaa aikaisempia tutkimustuloksia anonymiteetin vaikutuksista verkkovuorovaikutuksessa. Yksilön kannalta tärkeiksi näkökohdiksi muodostuivat vertaistuki ja roolileikit. Yhteiskunnan näkökulmasta anonymiteetin koettiin lisäävän moniäänisyyttä ja läpinäkyvyyttä.

Tasa-arvon kehyksessä nimipakko vähensi lähteen luotettavuutta ja lisäsi eriarvoisuutta. Myös tasa-arvon kehyksessä nimipakon katsottiin kasvattavan julkisen mielipiteen valtaa, mikä nähtiin eriarvoisuutta lisääväksi tekijäksi. Kansalaisten mukaan verkkokeskustelussa viestin arvo määräytyy vain esitettyjen argumenttien perusteella. Tasa-arvon kehyksessä korostui myös nimen merkitys verkossa. Tunnistettavuuden kannalta nimellä ei ole arvoa, sillä ilman elektronista tunnistautumista myös oikeilta näyttävät nimet (etunimi sukunimi) ovat nimimerkkejä. Uhkaa tasa-arvolle kehystettiin iskulausein, vertauksin ja esimerkein sekä vetoamalla yleisesti hyväksytyihin arvoihin.

Tasa-arvon kehys ei tue aikaisempia tutkimustuloksia luotettavuuden näkökulmasta. Kehyksessä tieto lähteen henkilöllisyydestä koettiin pikemmin uhkana kuin viestin luotettavuutta lisäävänä tekijänä. Nimellä esiintyminen artikuloitiin egotrippailuksi. Tutkimuskirjallisuudessa tunnistettavuuden on lisäksi esitetty lisäävän normatiivista käytöstä (ks. luku 3.3). Aineistossani kansalaiset esiintyivät nimimerkein eikä siinä silti esiintynyt kuin muutama ylilyönti. Kielenkäyttö oli värikästä, mutta harkittua. Aineistossani nimimerkkikirjoittelu ei siten osoittanut merkkejä deindividuaatiosta tai sen seurauksena ilmentyvistä antinormatiivisesta käyttäytymisestä (ks. luku 3.2).

Ratkaisun ja kehittämisen kehyksessä keskityttiin ongelmanratkaisuun ja annettiin kehitysehdotuksia verkkokeskustelun parantamiseksi. Kehys sisälsi myös ke-

hystämiskilpailua kansalaisten välillä. Sen tuloksena toiset ratkaisuehdotukset näyttyivät toisia hallitsevimpina. Keskeisinä teemoina aineistosta nousi moderoinnin tarpeellisuus verkkokeskustelujen laadunvalvonnassa sekä nimimerkkien rekisteröinti. Lisäksi palstoille ehdotettiin elektronisen tunnistautumisjärjestelmän käyttöönottoa.

Myös verkkokeskustelujen kehittämisestä annettiin konkreettisia ideoita. Esimerkiksi palstojen interaktiivisuutta lisäämällä keskustelusta voitaisiin erotella jyvät akanoista, jos kansalaiset pystyisivät äänestämään hyviä ja huonoja kommentteja. Lisäksi toivottiin selkeitä keskustelusääntöjä ja lainsäädännön uudistamista. Kehyksessä käytettiin imperatiivi-muotoja ja esimerkkejä ongelmanratkaisun eksplikoimikseksi.

Aineistoni sisälsi yllättävän paljon prognostista kehystämistä, vaikka vastaukseksi Helsingin Sanomien päivän kysymykseen olisi riittänyt kyllä tai ei. Kun aloitin aineistooni tutustumisen, oletin, että vastauksissa olisi lähinnä määritelty ongelmia ja niiden seurauksia. Prognostisen kehystämisen yleisyys aineistossani osoittaa, että kysymys nimipakon käyttöönotosta tai anonyymina esiintymisen sallimisesta koskettaa kansalaisia, sillä he tarjosivat lukuisia ratkaisu- ja kehitysideoita. Prognostisen ja motivoivan kehystämisen päämääränä on pidetty vallitsevien olosuhteiden tunnistamista ja parantamista (ks. Benford & Snow 2000). Tämä kävi ilmi myös omassa aineistossani.

Verkkokulttuurin kehys korosti verkkoa uutena ja tuntemattomana media, mistä johtuen verkkokulttuuria ei vielä tunneta. Kehyksessä syylistettiin nimipakon kannattajia yleisesti. Kehys sisälsi ongelmien määrittelyn lisäksi ratkaisu- ja kehitysehdotuksia: mediakasvatus nähtiin ongelmanratkaisuna ja sen uskottiin myös kehittävän verkkokeskustelua, kun tieto verkossa viestimisen taidoista lisääntyisi. Verkkokulttuurin kehyksessä kehystämistä tehtiin erityisesti iskulausein ja esimerkein.

6 POHDINTA

Julkisessa keskustelussa anonymiteetin on esitetty huonontavan keskustelun laatua verkossa. Ongelmanratkaisuna on ehdotettu muun muassa nimipakon käyttöönottoa keskustelupalstoille. Tutkimuksessani tarkastelin kansalaisten kokemuksia nimipakon mahdollista vaikutuksista. Tavoitteenani oli selvittää, millaisia ongelmia liittyy nimellä esiintymiseen verkkokeskustelussa. Tutkimusaineistona käytin verkon kansalaiskeskustelua aiheesta ”Pitäisikö verkkokeskustelu sallia vain nimellä?”. Aineistoni keräsin Helsingin Sanomien keskustelupalstalta 27.4.2010 ja se koostui yhteensä 246 viestistä.

Tieteenteoreettiset lähtökohtani pohjautuivat sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan kieli rakentuu sosiaalisissa tilanteissa (Berger & Luckmann 1966). Tutkimuksessani tarkastelen verkkokeskustelua, joka on niin ikään syntynyt osana sosiaalista kanssakäymistä, verkkovuorovaikutusta. Keskustelupalstan viestit refleктоivat kirjoittajien näkemyksiä ja kokemuksia ja ne ovat siten subjektiivisia tulkintoja nimellä esiintymisen ongelmista verkkokeskustelussa.

Aineistoani tutkin kehysanalyysin avulla nelivaiheisesti. Ensiksi tarkastelin verkkokeskustelun sosiaalista tilannetta ja sen tunnuspiirteitä. Tarkoituksena oli luoda kokonaiskuva nimellä esiintymisen ongelmista ja niiden mahdollisista vaikutuksista. Aineistostani selvisi, että vaatimus nimellä esiintymisestä koettiin nimipakkona. Toiseksi tutkin kehysten funktioita eli etsin, miten viesteissä määriteltiin nimellä esiintymisen ongelmia, millaisia ratkaisuja niille ehdotettiin sekä sitä, miten verkkokeskustelua voitaisiin kehittää (ks. Benford & Snow 2000). Kolmanneksi tarkastelin viesteissä käytettyjä pääargumentteja ja kehystämisen keinoja eli etsin keskustelijoiden tapoja artikuloida ja vahvistaa koettuja ongelmia. Neljänneksi nimesin edellisten vaiheiden pohjalta syntyneet kehykset ja kuvailin niiden keskeiset kehystämisen keinot.

Tuloksena syntyi kolme nimipakon kehystä: uhka, ratkaisu ja kehittäminen sekä verkkokulttuuri. Yhdessä nämä kehykset kuvaavat nimellä esiintymisen ongelmia verkkokeskustelussa. Muodostin kehykset aineistolähtöisesti, mutta hyödynsin niiden hahmottamisessa sekä Goffmanin (1974) kehysteoriaa sosiaalisten tilanteiden analyysistä

että Benfordin ja Snown (2000) kehysanalyysia, jota on sovellettu erityisesti yhteiskunnallisten ongelmien tutkimuksessa. Kehysanalyysi tarjosi apuvälineitä tulkintaan ja helpotti ongelmien tunnistamista ja hahmottamista. Sen soveltaminen verkkokeskustelun analyysiin tuntui luonnolliselta, sillä kehykset rakentuivat ja kehittyivät dialogisessa suhteessa eri keskustelijoiden kesken (ks. Della Porta & Diani 2006: 85–87).

Analyysin tuloksena selvisi, että nimellä esiintyminen uhkaa yksityisyyden suojaa, rikkoo sananvapautta ja vapaata mielipiteenilmaisun oikeutta sekä lisää eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Nimellä esiintymisen pelättiin myös lisäävän kahtiajakoa vallan hallitsijoiden ja tavallisten kansalaisten välillä. Nämä tulokset ilmenivät keskustelijoiden määrittellessä ongelmia. Tulokset reflektoivat suomalaista arvomaailmaa, sillä yksityisyyttä, vapautta ja tasa-arvoa pidetään itseisarvoina. Ne on kirjattu perustuslakiin, mikä osoittaa niiden tärkeyden suomalaisessa yhteiskunnassa (ks. Finlex 1999).

Perinteisesti nimellä esiintymisen on katsottu lisäävän normatiivista käytöstä, mikä näkyy keskustelupalstoilla neutraalina kielenkäyttönä (ks. esim. Christopherson 2007: 3044). Myös julkisessa keskustelussa anonyymi verkkokeskustelu on esitetty kannustavan alatyyliseen kielenkäyttöön. Aineistoni ei vahvistanut tätä näkemystä. Viesteissä ei esimerkiksi korostunut se, että verkko lisäisi aggressiivista kielenkäyttöä tai yllyttäisi antinormatiiviseen käyttäytymiseen, kuten Zimbardon (1969) deindividuaation teoria ehdottaa. Muutamaa ylilyöntiä lukuun ottamatta kaikissa aineistoni viesteissä keskityttiin kuvaamaan kyseistä ongelmaa, eikä aiheesta juurikaan poikettu.

Tämä oli mielenkiintoista, sillä tutkimusaineistoni on varsin laaja. Tulosta voidaan osittain selittää SIDE-mallilla, jonka mukaan kielenkäyttötyyli verkkovuorovaikutuksessa on riippuvainen ryhmän sisäisistä normeista (Lea ym. 2001). Toisaalta Helsingin Sanomien keskustelupalstalle ei muodostu kovin tiiviitä ryhmiä, joten selitys ei ole tyydyttävä. Voidaanko siis olettaa, että keskustelun aihe vaikuttaa kielenkäyttöön? Aineistoni perusteella näyttäisi siltä, että mitä merkittävämpänä keskustelijat kokevat aiheen itselleen, sitä neutraalimpaa kielenkäyttö on tai sitä vähemmän ylilyönnejä viesteistä löytyy. Tätä ei voi yleistää koskemaan kaikkia verkkokeskusteluja, mutta siitä voidaan tehdä päätelmiä. Eli kun aihe koetaan tärkeänä, se halutaan myös kehystää mahdollisimman

tehokkaaksi ja sen vuoksi myös kielenkäyttöä joudutaan miettimään entistä tarkemmin. Ongelmien kehystäminen vaatii argumentointitaitoja. Tärkeää tässä prosessissa ei ole nimellä tai nimettömänä esiintyminen vaan vakuuttava ja hallittu kielenkäyttö. Yhteenvetona voidaan siten esittää, että yhteiskunnallisten ongelmien kehystäminen verkkokeskustelussa on kielenkäytöltään harkitumpaa kuin tavallinen verkkokeskustelu, sillä siihen liittyvät aiheet koskettavat ja niillä on usein vaikutusta omaan elämään.

Aineistossani huono verkkokäyttäytyminen henkilöitiin suoraan ”sivistymättömien” keskustelijoiden syyksi. Nimipakon sijasta verkkokeskustelun tasoa voitaisiin parantaa mediakasvatuksella, mikä lisäisi tietoa verkkokulttuurista ja verkossa viestimisen taidoista. Lisäksi ongelmien parantaminen vaatisi sekä teknisiä muutoksia keskustelupalstojen alustoihin että ylläpitäjän panostusta palstan sisällön valvontaan. Nämä tulokset ilmentävät nopean tieto- ja viestintäteknologisen kehityksen seurauksia. Verkkovuorovaikutuksen normisto ja tavat, kuten myös lainsäädäntö, hakevat edelleen muotoaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Esimerkiksi JSN on juuri päivittänyt tiedotusvälineiden keskustelupalstoja koskevaa ohjeistustaan, sillä aikaisempi ei tuominut vihapuheita riittävän tehokkaasti. Uusi ohjeistus hyväksyttiin 5.9.2011, ja se astuu voimaan lokaan ensimmäinen päivä. Edellinen versio oli vuosimallia 2007. (Ks. esim. Syrjälä 2011.)

Lopuksi tuloksena selvisi, että nimellä esiintymiseen liitettyjen ongelmien ydin ei ole itse nimessä vaan koko kysymyksen asettelussa. Voidaankin kysyä, miksi vaatia nimeä verkkokeskusteluun, kun nimi ei itsessään kerro viestin vastaanottajalle sen enempää kuin nimimerkki. Ilman elektronista tunnistautumista myös oikealta näyttävä nimi voi olla nimimerkki. Kysymys nimellä esiintymisen ongelmista verkkokeskustelussa on täten irrelevantti, sillä verkossa nimi on nimimerkki. Verkko halutaan pitää tasarvoisena viestintäympäristönä, jossa keskustelun arvo määräytyy argumenttien eikä kommentin kirjoittaneen kansalaisen sosiaalisen statuksen perusteella.

Jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia nimimerkkien tunnistettavuutta ja sitä, millaisia mielikuvia kanssaviestijät muodostavat toisistaan käytetyn kielen perusteella. Lisäksi voisi tutkia sitä, vaikuttavatko nämä mielikuvat viestien luotettavuuteen.

LÄHTEET

- Anonymous (1998). To reveal or not to reveal. A theoretical model of anonymous communication. *Communication Theory* 8, 381–407.
- Anttiroiko, Ari-Veikko (1998). *Tietoyhteiskunnan käsite*. [online].
[Lainattu 26.5.2011]. Saatavilla: <http://www.uta.fi/~kuaran/tieto.html>.
- Arpo, Robert (2005). *Internetin keskustelukulttuurit*. Joensuu: Joensuun Yliopisto.
- Aula, Pekka, Janne Matikainen & Mikko Villi (2006). Verkko yhteiskunnallisena tilana. Teoksessa: Pekka Aula, Janne Matikainen & Mikko Villi (toim.). *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino. 9–21.
- Benford, Robert & David Snow (2000). Framing Processes and Social Movements. An Overview and Assessment. *Annu. Rev. Sociol.* 26, 611–639.
- Ben-Ze'ev, Aaron (2003). Privacy, emotional closeness, and openness in cyberspace. *Computers in Human Behavior* 19, 451–467.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1966). *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Doubleday.
- Burr, Vivien (2003). *Social Constructionism*. Second Edition. London: Routledge.
- Castells, Manuel & Himanen, Pekka (2001). *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. Vantaa: WSOY.
- Christopherson, Kimberly (2006). The positive and negative implications of anonymity in Internet social interactions: "On the Internet, Nobody Knows You're a Dog". *Computers in Human Behavior* 23, 3038–3056.
- Della Porta, Donatella & Diani, Mario (2006): *Social Movements. An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Entman, Robert (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 34: 4, 51–58.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fernback, Jan. (1997). The Individual within the Collective: Virtual Ideology and the Realization of Collective Principles. Teoksessa: Steven Jones (toim.). *Virtual Culture: Identity and Communication in Cybersociety*. London: Sage Publications. 36–54.

- FiCom (2007). *Netiketti – netin käytösopas*. [online]. [Lainattu 1.2.2011].
Saataavilla: http://www.ficom.fi/ohjeita/ohjeita_7.html
- Finlex (1999). *Suomen perustuslaki* [online]. [Lainattu 28.4.2011].
Saataavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Froomkin, Michael (1999). Legal issues in Anonymity and Pseudonymity.
The Information Society 15, 115–116.
- Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis. An Essay on the Organizations of Experience*. Cambridge: Harvard University Press.
- Griffin, Robert (2003). Introduction. Teoksessa: Robert Griffin (toim.).
The Faces of Anonymity. Anonymous and Pseudonymous Publication from the Sixteenth to the Twentieth Century. New York: Palgrave Macmillan. 1–18.
- Hartikainen, Jarno (2008). *JSN:n Hyvärinen: Nimi esiin myös verkossa*. [online].
[Lainattu 1.9.2010]. Saataavilla:
<http://www.savonsanomat.fi/uutiset/kotimaa/nimi-esiin-myös-verkossa/183178>
- Heinonen, Risto (2001). *Digitaalinen minä*. Helsinki: Edita Oyj.
- Hellman, Heikki (2010). Ei homoistakaan kukaan voi pitää, mutta pakko vaan on niitä iljetyksiä sietää. *HS* 27.3.2010, D1–D2.
- Hine, Cristine (2000). *Virtual Ethnography*. London: Sage Publications.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2005). *Tutki ja kirjoita*.
11. Painos. Helsinki: Tammi
- HS (2010a). *Päivän kysymys* [online]. [Lainattu 20.11.2010]. Saataavilla:
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Verkkokeskustelut+täyttyvät+usein+huudosta+ja+ennakkoluuloista/1135255011203>
- HS (2010b). *Pitäisikö verkkokeskustelu sallia vain nimellä*. [online].
[Lainattu 15.11.2010]. Saataavilla:
<http://www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Sunnuntai/ketju/4728409>
- HS (2010c). *HS-raadin vastaukset kysymykseen: Pitäisikö verkossa kirjoittaa vain omalla nimellä?* [online]. [Lainattu 20.4.2011]. Saataavilla:
<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/HS-raadin+vastaukset+kysymykseen+Pitäisikö+verkossa+kirjoittaa+vain+omalla+nimellä/1135256126778>
- HS (2011). *Käytöstavat*. [online]. [Lainattu 15.5.2011].
Saataavilla: <http://www.hs.fi/viesti/keskustelu/kaytostavat>

- Iltalehti (2010). *Ottaisitko osaa nettikeskusteluihin omalla nimellä?* [online]. [Lainattu 20.11.2010]. Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2010062111902495_uu.shtml
- Iltta-Sanommat (2010). *Iltta-Sanomien keskustelu- ja kommentointisäännöt.* [online]. [Lainattu 1.6.2011]. Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/info/ilta-sanomien-keskustelu--ja-komentointisaannot/art-1288330458772.html>
- Joinson, Adam (2001). Self-disclosure in computer-mediated communication. The role of self-awareness and visual anonymity. *European Journal of Social Psychology* 31, 177–192.
- Kahai, Surinder (2009). Anonymity and Counter-Normative Arguments in Computer-Mediated Discussions. *Group & Organization Management* 34: 4, 449–478.
- Karvonen, Erkki (1999). *Teknologinen determinismi.* [online]. [Lainattu 20.8.2010]. Saatavilla: <http://www.uta.fi/~tierka/Teknodeterminismi.pdf>
- Karvonen, Erkki (2001). Are we living in the Information Society or in the Knowledge Society? A Deeper Look at the Concepts of Information and Knowledge. Teoksessa: Erkki Karvonen (toim.). *Informational Societies. Understanding the Third Industrial Revolution.* Tampere: Tampereen Yliopistopaino. 48–68.
- Kielitoimiston sanakirja (2010). *Anonyymi.* [online]. [Lainattu 20.8.2010]. Saatavilla: <http://mot.kielikone.fi.proxy.tritonia.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- Kirjojen takana (2010). *Pirkko Saisio.* [online]. [Lainattu 1.11.2010]. Saatavilla: <http://www.kirjojentakana.fi/pirkko-saisio>
- Kitzinger, Jenny (2007). Framing and Frame analysis. Teoksessa: Eoin Devereux (toim.) *Media Studies.* London: Sage Publications. 134–161.
- Krapu, Marko & Kaisa Louramo (2003). *Tietokonevälitteisen viestinnän tutkimus. Nonverbaalin viestinnän ja anonymiteetin tarkastelua.* Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kuronen, Timo (2000). *Kansalaiskeskustelun edellytykset ja mahdollisuudet tietoverkkojen aikakaudella.* Tampere: Tampereen yliopisto.
- Lea, Martin & Russell Spears (1991). Computer-mediated communication, de-individuation and group decision-making. *International Journal of Man-Machine Studies* 34: 2, 283–301.
- Lea, Martin, Russell Spears & David Groot (2001). Knowing Me, Knowing You. Anonymity Effects on Social Identity Processes Within Groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27: 5, 526–537.

- Luhtakallio, Eeva (2005). Kehysanalyysi mediakuvien sukupuoli-representaatioiden tutkimuksessa. *Sosiologia* 42: 3, 189–206.
- Marx, G. T. (1999). What's in a name? Some reflections on the sociology of anonymity. *Information Society* 15, 99–112.
- Matikainen, Janne (2006). Vuorovaikutus ja sosiaalisuus verkossa. Teoksessa: Pekka Aula, Janne Matikainen & Mikko Villi (toim.). *Verkkoviestikirja*. Helsinki: Yliopistopaino. 177–195.
- Mäkinen, Olli (2006). *Internet ja etiikka*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Niemi-Pynttari, Risto (2007). *Verkkoproosa. Tutkimus dialogisesta kirjoittamisesta*. Helsinki: ntamo
- O'Sullivan, Patrick & Andrew Flanagin (2003). Reconceptualizing 'flaming' and other problematic messages. *New media & Society* 5: 1, 69–94.
- Puroila, Anna-Maija (2002). *Kohtaamisia päiväkotiarjessa – kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Rains, Stephen (2007). The Anonymity Effect: The Influence of Anonymity on Perceptions of Sources and Information on Health Websites. *Journal of Applied Communication Research* 35, 197–214.
- Rains, Stephen & Craig Scott (2007). To Identify or Not to Identify. A Theoretical Model of Receiver Responses to Anonymous Communication. *Communication Theory* 17, 61–91.
- Reese, Stephan (2007). The Framing Project. A Bringing Model for Media Research Revisited. *Journal of Communication* 57, 148–154.
- Ryynänen, Toni (2009). *Median muotoilemana. Muotoilun mediajulkisuus suomalaisessa talouslehdissä*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Räikkä, Juha (2010a). Yksityisyyden suoja. Teoksessa: Juha Räikkä (toim.). *Yhteiskuntafilosofia*. Oy Suomi: UNIPress Ab. 145–155.
- Räikkä, Jyrki (2010b). *Nimetön nettikeskustelu jakaa HS-raadin*. [online]. [Lainattu 1.9.2010]. Saatavilla: http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/1135256126773?ref=lk_hs_ku_1
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka (2006). *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. [online]. [Lainattu 30.9.2010]. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

- Savon Sanomat (2008). ”Pitäisikö internetin keskustelupalstoilla esiintyä omalla nimellä?” [online]. [Lainattu 1.10.2010]. Saatavilla: <http://www.savonsanomat.fi/mielipide/paivan-kysymys/pitäisikö-internetin-keskustelupalstoilla-esiintyä-omalla-nimellä/183869>
- Spector, Malcolm & Kitsuse, John (2009): *Constructing Social Problems*. Fourth Edition. New Jersey: Transaction publisher.
- Suomi24 (2011). *Ohjeita keskusteluun*. [online]. [Lainattu 1.6.2011] Saatavilla: <http://www.suomi24.fi/opastus/keskustelu/ohjeet/>
- Syrjälä, Hannu (2011). Netin vihapuhe saa suitset. *HS* 29.8.2011, C1.
- Teich, Al, Mark Frankel, Rob Kling & Ya-ching Lee (1999). Anonymous communication policies for the Internet. Results and Recommendations of the AAAS conference. *The Information Society* 15, 71–77.
- Thurlow, Crispin, Laura Lengel & Alice Tomic (2005). *Computer mediated communication. Social interaction and the internet*. London: Sage Publications.
- Tietotekniikan termitalkoot (2007). *Keskustelupalsta* [online]. [Lainattu 1.11.2010]. Saatavilla: http://www.tsk.fi/tsk/termitalkoot/fi/node/266?page=get_id&id=ID84&vocabulary_code=TSKTT
- Tilastokeskus (2009). *Internetin käyttötarkoitukset 2009* [online]. [Lainattu 1.8.2010]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/sutivi/2009/sutivi_2009_2009-09-08_tau_001.html
- Tilastokeskus (2006). *Internetin käyttötarkoitukset keväällä 2005*. [online]. [Lainattu 1.8.2010]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/sutivi/2005/sutivi_2005_2006-06-12_tau_001.html
- Tilastokeskus (2010). *Sosiaalinen media: verkkomedian ja yhteisöpalvelujen käyttö* [online]. [Lainattu 4.3.2011]. Saatavilla: http://www.tilastokeskus.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_kat_003_fi.html
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Walther, J. B. (1992). Interpersonal effects in computer-mediated interaction. A Relational perspective. *Communication research* 19, 52–90.
- Väliverronen, Esa (1996). *Ympäristöuhkan anatomia*. Jyväskylä: Vastapaino
- Väliverronen, Esa (2002). *Kehysanalyysi mediatutkimuksessa* [online]. [Lainattu 30.6.2010]. Saatavilla: <http://www.valt.helsinki.fi/yleope/kvali/kvali7.htm>

- Wood, Andrew & Matthew Smith (2005). *Online Communication. Linking Technology, Identity & Culture*. Second Edition. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Yleinen suomalainen asiasanasto YSA (2010). *Verkkokeskustelu*. [online]. [Lainattu 15.8.2010]. Saatavilla: <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/>
- Zhou, Yuqiong & Patricia Moy (2007). Parsing Framing Processes. The Interplay Between Online Public Opinion and Media Coverage. *Journal of Communication* 57, 79–98.
- Zimbardo, Philip (1969). The human choice. Individuation, reason, and other versus deindividuation, impulse, and chaos. *Nebraska Symposium on Motivation* 17, 237–307.
- Åberg, Leif (2004). *Johdatus viestintään. Kahdeksas teema: verkkoviestintä*. [luentosarja]. [Lainattu 30.9.2010]. Saatavilla: <http://www.mv.helsinki.fi/home/aberg//JV04.HTM>